

YAZI-YORUM

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

56. Sayı

Suç Ortakları

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

Duygu Harmancı

Leyla Mehmetoğlu Geridönmez

Editör

Leyla Mehmetoğlu Geridönmez

Selva Ezgi Yücel

Çizim

Şaranur Yaşar

Tasarım

Deniz Eşin

Yazarlar

Zeynep Eşin

Handan Kılıç

Fulya Çağlar

Selva Ezgi Yücel

Ayhan Ün

Aslı Esmâ Karaca

Elif Derviş

Çiğdem Gündüz

Kahraman Ermiş

İÇİNDEKİLER

Dosya Konusu

Duygu Harmancı
DORIAN GRAY'İN PORTRESİNDE
NARSİZİZMİN İZLERİ ÜZERİNE

Çiğdem Gündüz
Denge

Ayhan Ün
Tuzluk

Elif Derviş
Açlıkla İmtihan Dedikler ve
Psikolojik Romanın Doğal Çıkışı

Handan Kılıç
Persona (1966)

Kahraman Ermiş
DR.JEKYLL VE MR. HYDE

Selva Ezgi Yücel
Yazgını sev!

Fulya Çağlar
Tennessee Williams

Şiir

Cüneyt Aras
İstanbul

Burcu Kara
Güneşin Grisi

Mert Bakıcı
Yonga

Şenay Yükseloğlu
Bigâne

Serhan Pakdemir
Dünden Bugüne

Öykü

Talha Karaboğa
Affet Beni

Gözen Esmer
Gerçeğin Hükümü

Merve Kubanç
Milföy

Munise Bayer
Yalnız Ölü

İlknur Çatıkkaş
Fâsit Daire

Konuk Masası

İnsanlar yavaş yavaş inanmamayı, güvenmemeyi, sevmemeyi ve kronik şüpheli olmayı öğrenir. Bu gerçekleştiğinde artık ne yazık ki çok geçtir. İnsanların 'tecrübe' dediği şey budur. Kalbiyle bağlantısını kesmiş bir insana 'tecrübeli' denir.

Freud

Ayhan Ün Tuzluk

Dostlar meclisiyle çıkılan yemekte belirli birisinden tuzluğu isteme gafletinde bulunmuşunuzdur. En basit bir organizasyonda dahi eller ayakların birbirine dolandığını, sofrada bile en basit yönüyle yapısal çözümden uzaklaşıldığına tanıklık ederiz. Zavallı tuzluğa üç el uzanır, eller çarpışır, tuzluk devrilir, daireler çizmeye başlar, tuzluk kan kaybeder... Tuzluğu kim sormuştu, amaç ne idi? Amaç flulaşmış, unutulmuştur bile. Odak, hareketteki ayrıntıya teslim olmuştur. Tuz sağlığa zararlı mıydı, yemekte tuz yok muydu, deniz tuzu mu yoksa kaya tuzu mu, gibisi sualler döner durur masada. Hüzünlü tuzluk...

Kültür, coğrafya, toplum ve tüm bunun gibi etmenler tarafından hapsedilmiş bir psikolojiyle örülmüş edebiyatın da yine sanata ve topluma ne tür katkılar sunabileceği, girdaptaki zihinler tarafından irdelenemez bir noktadadır artık. “Konuşulmayan acı, kalbi parçalar,” (Macbeth, W. Shakespeare) düsturuyla kaleme alınmış yazılarla karşılaşmak, birikimli okurlar için gözyaşlarıyla ıslanmış bir günceye maruz kalmaktan farksızdır. Ne amaçladığından bihaber, hayattan korkan, kaçıp uzaklaşmak isteyen ama yine de hayattan bir şeyler bekleyen bir Tolstoy’un psikolojisinin toplum kültürüne ne kattığından ziyade uzun vadede nelere yol açtığı salt öznelliğe sıkı sıkıya sarılmışların üzerinde kafa yoracağı bir mesele olmaktan da çıkmıştır. Kitlesele psikolojiyi yöneten daima öndedir ve önde olan öyle görünüyor ki edebiyatı da güzel bir araç hâline dönüştürmüştür.

Mikro ölçekteki ekin ile öznelliği birbirinden ayıramayan o uygarlaştırılmış kabile görünümüne büründürülmüşlerin sözcükleriyle bezeli serzeniş kortejleri, kendilerine her şeyi hak gören, açgözlülüklerine dayanak sağlayan birer atom parçasına dönüşmüşlerdir. İyi olma görünümüne bürünme arzuları dahi onları tam da narsizmin merkezine oturtmakta ve konumlarını, bakış açılarını değiştirme isteksizlikleri benliklerini zedelemiyordur bile. Objektif yaklaşımla; faydaları olmadığı gibi zararları da pek yok gibidir hani, ancak uzun vadede kendi etrafında devinip duran bu mikro sistemler, kültürleri daha da aşağı çekmektedir. Alaşağı edilmiş kültürlerde yaşamın tüm kurumları dengesizleşir, iletişim bozulur, sosyal yaşam zedelenir, akılcı çözüm ve bilimsellik yerine şiddet geçer, hatta benimsenir ve yer edinir. Düşmanlar listesi oluşur zihinlerde, sıralı yer değiştirirler. Psikolojik duruşu yalnızca bir çıktı olarak değerlendirmek de gaflete düşmek olacaktır; bu duruş sanatla beraber toplumu yüceltebileceği gibi tam tersini de sağlayabilecek güçtedir. Tıpkı Protogoras’ın insanı her şeyin ölçüsü yaparak yücelttiği gibi aynı zamanda nesneye dönüştürmesi, psikoloji de kimi topluluklar tarafından sanatın ölçüsü hâline getirilerek nesnelleştirilmiştir. Nesne cansızdır, boşluktur ve araçtır. Bununla birlikte acı çeken, hüzünden beslenenleri kendine has, buna yatkın kalemlerle kendine çekip, çekip çevirebileceği kitleler yaratmak da çocuk oyuncağı kadar basitleşmiştir. Evrensellikten uzaklaşmış eserlerin, felsefeden uzaklaşmış toplumlardan çıkmasına da tesadüf diyemeyeceğimize göre kalem tutan elleri büyük ve güç işler beklemektedir. Bireyi sessiz hâle büründürüp bastırmakla bir koma hâlini elde etmiştir kuvvet. Birey artık alıklaşmış, aktiviteleri gözle görünür biçimde kararsız, sağlıksız ve acemidir. Sanata dair samimi bir emek başta hüznünü bir kenara bırakmalı, şefkat dilenciliği yerine okumayı, bilgi edinmeyi, objektif yaklaşımı, empati ve en önemlisi de felsefeyi koymalıdır. Aksi durumda kimi sözüm ona eserler kimi eleştirel gözler tarafından yalnızca birer gastroenterolojik çıktı olarak değerlendirilecektir.

“İnsan için önemli olan, başına gelenler değil, uğranılan kaza ve talihsizliklere dayanabilmektir.” Kıbrıslı Zenon.

İLKNUR ÇATIKKAŞ FÂSİT DAİRE

Mustafa henüz çok küçük yaşta Hırvatistan'da anasının babasının bağrından koparılıp devşirme ocağına götürülmüştü. Doğuştan hem sağır hem de dilsizdi. Anası babası neden diğer sağlıklı çocuklarını değil de onu aldıklarını anlayamamıştı. Tabii o zamanlar adı Mustafa değil Darko'ydu. Hırvatça hediye anlamına geliyordu. Doğduğunda tanrıdan bir hediye olarak görmüşlerdi oğullarını. Ama biraz büyüdüğünde bunca uğraşa rağmen hiç konuşmadığını ve seslere de tepki vermediğini anlayınca yıkılmışlardı. Çünkü Hristiyanlık dinine göre sağır ve dilsiz olmak uğursuzluk sayılıyordu. St. Augustinus " anadan doğma sağırlar iman sahibi olamazlar, imanlı kabul edilmezler. Çünkü iman ağızdan ve dinlenen sözden gelir" deyip yüzyıllarca sürececek olan bu laneti sağır ve dilsizlerin üzerine yıkmıştı. Belki de binlerce sağır dilsiz bu uğursuzluk yüzünden sokaklarda aç, susuz ölmeye terk edilmiş ölmeyenler de şanslı mı şanssız mı olduğu bilinmez Mustafa gibi öldürmeye mahkûm bırakılmışlardı.

Mustafa, cellatlık için biçilmiş bir kaftandı sadece işlenmeye ihtiyacı vardı. Bostancı ocağına gitmeden devşirme ocağında iyice pişmişti. O yıllarda diğer çocuklar tarafından iyice dışlanmış, itilip kakılmıştı. İşaret dilini öğrenmişti ama konuşacak kimi kimsesi yoktu. Yıllar onu iyice nursuz biri yapmıştı. Kalbi taş bağlamış merhametin ne olduğunu unutmuştu. Kara sarı cildi, zift karası gözleri, çatmaktan iz olmuş alnının ortası, düşük burnu ve diken gibi kalın bıyıklarıyla adeta Azrail'in yeryüzündeki sureti gibi dolaşıyordu. Yürürken kadın, erkek, çoluk çocuk demeden herkes yanından geçerken nefesini tutar kafasını eğer öyle geçer olmuştu. Bu durumdan oldukça hoşnuttu çünkü insanların ona saygı duyduğunu düşünüyordu. Onun için saygı korkudan ötürü gelirdi.

Yaptığı iş cesaret isterdi kimse de onun kadar cesur değildi. Sultan'ın kanlı eliydi. Sultan'ın boğ dediğini boğar kellesini vur dediğini vururdu. Çünkü sultan Allah'ın elçisiydi diğer herkes de onun kulu.

Mustafa birinci avluda ölüm fermanı verilecek paşanın getirilmesini bekliyordu. İnfaz edilecek kişi sarayda görevli musiki eğitmeni Sadi Paşa idi. 3.Selim'in harem gözdelerinden biri olan Hatice'ye abayı yakmış Harem ağası da dedikoduları duyup hemen Sultan'a yetiştirmişti. Sultan Selim ise bu haberi duyunca iyice köpürmüş hemen Sadi Paşayı fırına göndertmişti.

Üç günün sonunda Bostancıbaşı kırmızı ecel şerbetini elleriyle Sadi Paşa'ya götürdü. Sadi Paşa çit çıkarmadan ecel şerbetini içip son namazını da kıldı. Kendi ölümüne hazırlığını böylece yapmıştı. Genellikle kırmızı şerbeti görenler Bostancıbaşının ayağının altına yapışıp af dilenirlerdi ama o gururundan gem vurmuyordu. Kendisinin masum olduğuna can-ı gönülden inanıyordu. Yamak Mustafa ise Sultan Selim ne derse onu haklı buluyordu. Ama bir yanı Paşa'nın yazdığı aşk mektubu yüzünden ölüme gitmesine anlam veremiyordu.

Sadi Paşa Sarayın önündeki siyaset çeşmesinin önüne getirilmişti. Kafası taşa oturtulmuş kaçmasın diye de Mustafa ellerini arkasından tutuyordu. Sultan, Adalet Kasrından infazı izlemeye koyulmuştu. Herkes ondan gelecek emri bekliyordu. En sonunda Sultan emri verdi. Sadi Paşa şehadet getirir getirmez Mustafa kılıcını göğe doğru uzatıp kalın ensesine darbeyi indirdi. Paşanın kellesi gövdesinden ayrılıp bir karış öteye düştü. Kelleyi saçlarından tutup sengr-i ibret taşına yerleştirdi. Daha sonra da kanlı kılıcını siyaset çeşmesinde yıkamaya koyuldu. İçinde kötü bir his vardı. Daha önceleri hep eşkıya, devlet haini, hırsız kellesi almıştı ama bir aşığın kellesini hiç almamıştı. Ama Cellat tesellisidir bu "Hükmü sultan olmazsa hata gelmez cellattan" diye düşündü.

Akşam vakti elinde ekmekle ıssız sokakta yürüyordu. İleri geri sallarken arkadan kapkara, zayıf bir köpek gelip ekmeği ısırıp koparmaya çalıştı. Mustafa ise olağan gücüyle köpeğe bir tekme savurmaya hazırlanırken, kara kaşlı kara gözlü, yüzü gözü pislik içinde, üzerindeki kıyafetler paramparça, açlıktan kemikleri sayılan, küçük çelimsiz bir çocuk önünde durup köpeğe vurmasını engelledi. Daha da sinirlenmişti. Bu sefer de çocuğa tekme savuracakken dengesini kaybedip yere düştü. Gözlerini açtığı anda kendini birinci avluda bulmuştu. Yüzünü kaplayan beresi fıldır fıldır dönen gözlerini kapatmıyordu. Ne olduğunu bir türlü anlayamamıştı. Herhalde bir düşür diye kendini telkin etmeye çalışıyordu. Sadi Paşa'nın kellesi taşın üstünde vurulmayı bekliyordu. Sultan emir verdi Mustafa da yalın kılıcını kaldırıp öncekinden daha da kuvvetlice bir darbe indirdi. Kellesini aldı sengr-i ibret taşına yerleştirdi. Kılıcını yıkarken "belki de Sultanın hükmünü yargıladım diye beni Allah cezalandırdı" diye düşündü. Sonra iyice düşündükten sonra bunun bir düş olduğunu kanaat getirdi.

Hava kararınca elinde ekmekle yürümeye koyuldu. Arkadan koşup gelen kara köpek ekmeğini ucundan tutup çekmeye çalıştı. Mustafa buna çok sinirlendi bu sefer köpeği savuşturmak için tekme atmak yerine tek eliyle kılıcını belinden çıkardı. Köpeğe savuracakken küçük çelimsiz çocuk köpeğin önünde duruverdi. Eliyle çocuğa ne kadar çekil işaretiyapsa da çocuk önünden çekilmiyordu.

En sonunda daha da sinirlenip üstlerine doğru yürümeye başladı. Çocukla köpek olağanca güçleriyle koşuyorlardı. Mustafa onları yakalamayı kafasına koymuştu ama önüne çıkan taş, dağ gibi Mustafa'yı yere devirmişti. Gözünü açtığında birinci avluda bekliyordu. Belki de ertesi gün olmuştur umuduyla Yamak Hüseyin'e kimin infazı olduğunu sordu. Sadi Paşa cevabını aldığı anda gözleri fal taşı gibi açılmıştı. Elleri titremeye başladı. "Allah'ın benim için cezası bu demek" diye düşündü. Koskoca dağ gibi adam devrildi devrilecekti. Ne derdini kimseye anlatabilirdi ne de kaçıp gidebilirdi. Sultan emri verdi, Sadi Paşa'nın kellesine yeniden vurdu, ibret taşına koydu, kılıcını yıkadı. Tüm bunları ezbere yapıyordu. Akşam vaktine kadar bir ileri bir geri yürüyüp olanı biteni düşündü. Tüm bunların o çocuğu ve köpeğini kovalarken olduğuna kanaat getirdi.

Karanlık çökünce, ekmeği aldı eline, yola koyuldu. Ekmeği bilerek elinde ileri geri sallıyordu ki köpek gelip ekmeği kapabilsin diye. Tam da istediği oldu; köpek geldi, ekmeği ısırıp, çekiştirmeye başladı. Köpeğe dönüp hızlıca bir bakış attı. Ona vuracağını sanan çocuk Mustafa'nın köpeğe uzanan elini hızlıca kaptı önünde durdu. Ama bu sefer Mustafa'nın köpeğe de çocuğa da vurmaya niyeti yoktu. Çocuğun gözüne bakınca uzunca zamandır hissetmediği bir şey hissetti: "merhamet" Çocuğun gözlerinde cesaret vardı. Ne kadar çelimsiz olsa da koskoca yüreğiyle dev gibi Mustafa'ya bile karşı gelmeye çalıştı. Aklında bir şeyler cereyan etti. Kıssadan hisseyi sonunda anladı : "Esas cesaret ne olursa olsun masumun yanında durmak onu savunmaktır." Göz pınarlarının kurduğunu düşünürdü hep. Tamı tamına yirmi beş yıldan beri ağlamıyordu ama gözünden bir damla da olsa bir yaş süzülürdü. Kendi de ne olduğunu anlayamamıştı. Bir adım geriye çekiliverdi. Bu sefer bu fâsit dairenin bittiğini sanmıştı. Geri geri çekilirken arkasındaki çukurun farkına varamadan sırt üstü yere düştü. Uyandığında kendini yine birinci avluda buldu. Bu sefer ne olduğunu iyice bellemişti. Yaşadıkları bir imtihandan başka bir şey olamazdı. Ne lüzumsa yapacaktı bu sefer.

Sadi Paşa siyaset çeşmesinin önünde dizlerinin üstünde, elleri arkadan kenetli Sultan'ın ölüm emrini vermesini bekliyordu. Mustafa'nın ise kalbi yerinden fırlayacak gibi çarpıyor, yalın kılıcını tuttuğu eli titriyordu. Sultan sonunda Paşa'nın ölüm emri için Bostancıbaşına kafasıyla onay verdi, Bostancıbaşı da ona. Mustafa tüm cesaretini topladı olağan gücüyle kılıcını kaldırıp toprağa sapladı. Bunu gören Sultan Selim kaşlarını çatı:

-Ne yapar bu kendini bilmez Bostancıbaşı?

Sultan bunu söyler söylemez Bostancıbaşı işaret diliyle hemen Sadi Paşa'nın kellesini vurmasını emretti. Mustafa ise bir günahsızın kanını dökmeyeceğini söyledi. Kendi emir elindeki cellat yamağının Sultan'a karşı gelmesinden hoşnut olmasa da çekine çekine Sultan'a durumu izah etti. Sultan öyle bir köpürdü öyle bir ateşlendi ki sanki yüzüne biri dokunsa yakıp kül edecekti.

-Densiz deyyus! Benim kulum bana karşı gelecek ha! tez vurun şunun da kellesini.

Bostancıbaşı Sultan'ın dediklerinden sonra diğer cellatlara Mustafa'yı da tutmalarını emretti. Zaten kaçmaya niyeti yoktu, gönlü hafiflemiş, olacakları kabul etmişti. Mustafa'nın kafasını tutup yere eğdi cellat yamağı Hüseyin, kaçmasın diye de ellerini sıkıca tuttu. Bunca canı aldığı taşta şimdi kendi kellesi vurulmayı bekliyordu. Sultan'a baktı, sultan ölüm emrini verdi. Kılıç kalktı, göğe yükseldi en son da gelip boynunu gövdesinden ayırıp verdi. Hüseyin tuttu Mustafa'nın kellesini, koydu sengri-ibret taşının üstüne. Yıkadı kanlı kılıcını siyaset çeşmesinde. Kellesine baktı Mustafa'nın, sonra düşündü "Daha kaç kez alacağım bu masumun canını?"

Duygu Harmancı

Edebiyatta narsisizm tartışmalarının vazgeçilmez örneklerinden biri de Oscar Wilde tarafından yazılmış Dorian Gray'in Portresi'dir. 1889 yılında on üç bölüm olarak bir dergide yayımlanmak üzere kaleme alınan metin, okuyucuyla 1890 yılında buluşmuş ve ilk tepkileri o zaman almaya başlamıştır. 1891 yılında ise yirmi bölüme genişletilmiş hâliyle Oscar Wilde'in ilk ve tek romanı olmuştur. Gelen tepkiler üzerine Oscar Wilde'in kendi kendine sansür uyguladığı tek eseridir. Yolculuğu dergi metni, kitap ve sansürsüz baskı olarak ilerlemiş bu eserin her seferinde değişmesinin ve hatta günümüzde okuduğumuz çevirilerindeki farklılıklarının özünde değişmeyen tek şey kurgusundaki derinliktir.

Üst metinde okuyucuya gösterilen üç farklı karakter vardır. Bunlar Dorian Gray, Basil Halward ve Lord Henry Wotton'dır. Bir ressam olan Basil Halward, genç ve yakışıklı Dorian'a büyük bir hayranlık beslemekte ve onu zarar görmesinden korktuğu antika bir eşya gibi kendisinden ve çevresinden sakınmaya çalışıyordu. Kitabın henüz ilk bölümünde geçen şu cümleler de onun bu hissini ortaya koymaktadır:

“Dorian Gray benim en kıymetli dostumdur. Sade, güzel bir kişiliği var... Bozma onun saflığını. Onu etkilemeye kalkışma. Etkin kötü olacaktır. Dünya geniş. İçinde bir sürü harika insan var. Benim sanatıma kendince bir tutam çekicilik katan tek kişiyi elimden alma...” (Can Yay., 2022, 46. Basım, sf. 26).

Basil'in Lord Henry'e söylediği bu sözler olacakların ilk habercisidir aslında.

Lord Henry Wotton ise Dorian'ı ve onun saf güzelliğini ve benliğini kendi işleyeceği bir maden gibi görmektedir. Lord Henry Wotton'a göre Dorian, bir denektir. İnsan ruhunun dönüşümünü keşfedebileceği eşi benzeri bulunmaz bir denek. Dördüncü bölümde, Dorian'ın yaşadığı talihsiz bir olay sonucunda değişen duygu durumundan yola çıkarak kendi içinde yaptığı sorgulamada bunu açıkça görebiliyoruz:

“...Acaba psikolojiyi alabildiğine kesin, mutlak bir bilim dalı haline getirerek en küçük yaşam pınarlarının bile göz önüne serilmesini sağlamak elimizde miydi?..”(Can Yay., 2022, 46. Basım, sf. 78).

“...insanı tutkularının bilimsel irdelenmesine götürecek tek yol deneysel yöntemdi. Dorian Gray de gerçekten onun için biçilmiş kaftan bir denektir, parlak, verimli sonuçlar vaat ediyordu (Can Yay., 2022, 46. Basım, sf. 78-79).”

Bu iki karakterin arasında bir husumet haline gelen Dorian Gray ise ergenliğinin başında, kendi halinde ve amaçsız biridir. Kendini keşfetme sürecinde seçtiği taraf ve yaşadığı dönüşüm ise okuyucuya asıl lezzeti sunan hikâyenin alt metnini oluşturan kısımdır. Alt metnin bir parçasını oluşturan narsisizmin izleri sanılanın aksine ilk olarak Dorian Gray üzerinden okuyucuya gösterilmiyor. Çok ilginçtir ki okuyucunun en sıcak bağı kurduğu karakter olan Basil Halward'ın kendi sanatına ve ruhuna olan söylemleri ile ilk izleri yakalıyoruz. Henüz ilk bölümde: “Hissedilerek çizilmiş her portre ressamın bir portresidir, modelin değil. Modelin orada bulunması yalnızca resmin yapılmasına yol açan rastlantı, bahanedir. Ressamın gözler önüne serdiği kişi o değildir; tersine, renkli tuvalin üzerinde açıklanan, ressamın kendi kişiliğidir. Bu resmi sergilemekten kaçınmamın nedeni şu ki resimde kendi ruhumun gizini ele vermiş olmaktan korkuyorum.” (Can Yay., 2022, 46. Basım, sf. 16). Bu giz, yine alt metinde verilen homoseksüellik vurgusuyla ilişkili olsa da Basil Halward'ın Dorian'ı kendine saklama, kimseyle paylaşmama ve onun portresinin güzelliğinin ressamı olarak onunla da doğrudan ilişkili olduğunu vurgulaması bilinçaltındaki narsistik çalkantıların ilk ip uçlarıdır.

En can alıcı kısım ise elbette Dorian'ın portresini gördüğünde verdiği tepkidir. Kahramanın doğuş miti bağlamında değerlendirdiğimizde Dorian Gray, Narkissos mitinin bir dönüşümü olarak karşımızdadır. Sudaki aksine âşık olan Narkissos, bu yapıtta portresine ve gençliğine âşık olan Dorian Gray olmuştur.

“Ne hazine şey! İhtiyarlayıp çirkinleşeceğim, iğrenç olacağım. Oysa bu resim sonsuza dek genç kalacak. Şu haziran günündeki yaşından öteye gitmeyecek... Öbür türlü olabilseydi! Sonsuza dek genç kalan ben, ihtiyarlayansa şu resim olsaydı! Bu uğurda... Bu uğurda her şeyimi verirdim! Evet, koca dünyada vermeyeceğim hiçbir şey yok! Ruhumu bile satarım bu uğurda!” (Can Yay., 2022, 46. Basım, sf. 39). Bu şekilde başlayan kendine tutulma hâli Lord Henry tarafından ustaca pompalanan fikirlerle daha da kuvvetlenmiştir. Çünkü avını iyi tanımak için onun köklerine inen kişi Lord Henry olmuştur. Güzelliğini soylu annesinden alan Dorian'ın babası basit bir askerdir ve dedesinin bir oyunu sonucu henüz oğlu ile tanışmadan öldürülmüştür. Eşinin yasını tutan annesi ise onu doğurduktan kısa bir süre sonra öldüğünden dedesi Lord Henry Kelso tarafından oldukça baskı altında ve görmezden gelinerek büyütülmüştür. Dorian geçirdiği kötü çocukluktan sorumlu tuttuğu ve hatırlamak istemediği dedesini en yoğun hatırladığı noktada yine bir dönüm noktasındadır. Karşısında onun ruhunu yansıtan bir portresi vardır ve kimse tarafından görülmemelidir. Tıpkı dedesinin yaptığı gibi portreyi artık kullanılmayan geçmişte onu görünmez yapan odaya kapatır. Annesizliğiyle zedelene öz benliğini yeniden dönüştüren Lord Henry'nin ellerindedir ve saklaması gereken bir sırrı vardır. Bu sır onu ruhunu şeytana satan adam yapacaktır.

Annesine duyduğu özlem ve bir baba figürünü doldurma isteğiyle Lord Henry ve onun bitmek tükenmek bilmeyen nutuklarına sıkı sıkıya bağlı bir karakter olarak Dorian, her şeyi kendi için yapılan bir ayin, bir hak ediş gibi yorumlamaya başlar.

OSCAR WILDE

DORIAN GRAY'İN
PORTRESİ

Çeviri: NIHAL YEĞİNOBALI

Lord Henry başlı başına bir hedonizm savunucusu olarak eserin en saldırgan ve narsistik kişisi olarak ortadadır. Dorian bir yandan ona benzemeye çalışırken diğer yandan onu sorgulamaya da girişir. Bu sorgulamalar da Dorian'ın portresinin ötesinde kimseyi sevemeyeceğinin bir başka kanıtıdır. Lord Henry vardır ve haklıdır. Bunu Dorian'ın şu sözlerinde açıkça görebiliyoruz:

“Şimdi öğrendim artık: Kişi güzelliğini yitirince her şeyini yitirmiş oluyor. Senin çizdiğin portre öğretti bunu bana. Lord Henry Wotton yüzde yüz haklı. Sahip olunmaya değer tek şey gençliktir. İhtiyarlamaya başladığımda gördüğüm zaman kendimi öldüreceğim.” (Can Yay., 2022, 46. Basım, sf. 40).

Lord Henry, onun benliğine etki etmiştir. Ona yeni yollar ve seçenekler olduğunu göstermiştir ama her zaman haklı değildir. Tüm bu mesafeli bakış açısına rağmen Dorian'ın uyanışı geç geldiğinden kendi ideali olarak gördüğü portresinin önünde acılı bir sondu onu bekleyen. Tıpkı Narkissos mitinde olduğu gibi her şey kendi yansımalarında -ideallerinde- başlamış ve onunla göz göze bitmiştir. Dünyanın tek gerçeği olarak kabul ettiği haz uğruna yaşamının yanında yukarıda da örneklendirildiği gibi gençliğini ölümsüz kılma uğruna her şeyi yapmaya hazırdır Dorian. Çünkü ölümün farkındadır. Bu farkındalık ve kendini var etme çabasının bir gün sonlanacağını bilme endişesi ile âşık olduğu portreyi kıskandığını belli eden yukarıdaki sözleri kurgunun çatışmasıdır.

En can alıcı ve belirgin kısım ise Dorian Gray'in sahnede görüp sanatına âşık olduğu Sibyl Vane'in koşulsuz ve gerçek aşkı karşısındaki küçümsemesidir. Kadına değil, onun yaratıcı ve sanatçı kişiliğine tutulduğunu acımasızca dile getirmesi de doğrudan Narkissos mitindeki Echo'nun küçümsemesiyle ve Sibyl Vane'in ölümü ile Echo'nun ölümünün Dorian ve Narkissos da karşılık bulmamasıyla doğrudan örtüşmektedir.

Benzer şekilde eserin genelinde Lord Henry'nin düşüncelerinde can bulan soylu-işçi, zengin-fakir, kadın-erkek ve hatta İngiliz-Amerikan karşılaştırmalarında da gözlenen kendini beğenmişlik tüm kitaba ve Dorian'ın kişiliğine sirayet etmiştir.

Oscar Wilde, tek romanı olan ve kendi öz yaşamından da izler taşıyan bu eserinde işlediği narsistik arketiple hem edebiyat-mitoloji arasında bağ kurmuş hem de insan psikolojisinin derinliklerine dalmıştır. Daha uzun yıllar çağının çok ötesinde işlenmiş bu eseri okumaya, yazmaya ve konuşmaya devam edeceğimiz su götürmez bir gerçektir.

Cüneyt Aras İstanbul

Gemiler geçiyor
İstanbul Boğazi'ndan,
Başları dumanlı.
Kentin dertleri çökmüş
Kalabalığın oturduğu koltuklara.
İnsanlar kaybolmuş,
Birer hayalet gibi
Seslerin içinde.

Duymuyorlar ne kendilerini
Ne de başkalarını.

Gemiler geçiyor
İstanbul Boğazi'ndan.
Ruhsuz giysiler reyonu
Şimdi bütün sokaklar.
Bilinmeyen dertleri var,
Yalnızlığın hapsinde
Paylaşılmadan kaybolmuş.

Gemiler yorgun.
Taşıyorlar kum gibi kalabalığı
Sabahtan akşama,
Durmadan gece gündüz.

Gemiler geçiyor
İstanbul Boğazi'ndan,
Başlarında rüzgâr sarhoşu martılar,
Dört dönerken tepelerinde.

Açlık sinmiş kanatlarıyla
Rüzgâra tutunuyor martılar.

Kırık hayaller yansıyor
Devleşen binaların camlarından.

Gemiler geçiyor
İstanbul Boğazi'ndan.
Gökyüzü gülen martılara,
İnsanlar güzel dostluklara hasret.
Bitmesin martıların türküleri
Mavi gökyüzünde.

Biterse;
Ben biterim, sen bitersin,
İstanbul biter...

Kahraman Ermiş DR.JEKYLL VE MR. HYDE

Psikanalizin babası; Sigmund Freud'un "Evrendeki en büyük gösteri sen aklını keşfettiğin an başlar" düsturu başlangıç tohumunun nerede atıldığını çok net gösterir. Bu ilkeyle bağıntılı olarak yazın denen çoğumuzun nefes alıp verme sebebi olan sanat da biz homo sapiens'lerin aklımızdakileri toprağa dökmesiyle başlamıştır. Çözömlenmesi mümkün olmayan biz ölümlölerin o derin karanlığına ışıklarıyla yol açmaya çalışan iki dost, edebiyat ve psikoloji. Peki, hangisi daha önce ışığıyla yol göstermeye başlamıştı biz beşerlere? Tavuk mu yumurtadan çıkar, yumurta mı tavuktan?

R.L. Stevenson 19.yy sonlarına doğru biz beşerlerin o derin karanlığından kurtulmaya çalışan bir zavallısının hikâyesini anlattığında, okuyucuları dehşete düşmüştü. Çünkü hikâyeyi okuyanlar kendi canavarlarından korunmak amacıyla biz ölümlölere dikte edilmiş doktrinlere sıkı sıkıya bağılı kalmak durumunda olduklarının ayırdına varıyorlardı. Fyodor Dostoyevski'nin o sakin mizaçlı Rodion Romanovic adlı imgelemesinin, aslında kendi gücümüzü son noktasına kadar deneme arzusundan alıkoyan nedir bizleri! Vicdan mı yoksa son nefesimize kadar dört duvarların arkasında kapalı kalma korkumuz mu? Belki de inancı bütün olanlar için sonsuza kadar ateşlerin içinde yanmamak doktrinidir.

Aleksiy Ivanovic'in ulaşılması mümkün olmayan Polina'ya aşkının gerçek olmadığı da aşıkârdır. Onun aşkı biz âdemoğullarının içindeki bitmek bilmez kaybetme arzusunaydı. Tıpkı Raif Efendi'nin; Maria Puder'e hissettiklerinde olduğu gibi. Genç Werther'in Lotte'ye karşı duyumsadığı o çaresiz ve umutsuz duygulara ne denebilir? Olsa olsa insanoğlunun asırlardır karşı koyamadığı kendi kendini yok etme arzusu. Aynı kendisini takip eden iflah olmaz romantiklerin yaptığı gibi. Akakiyevic'in hayatında en değerli objesi olan paltosunu aldırdıktan sonra komisere yani düzene başvurarak aradığı hak arayışı ve yapayalnız ölümden sonra tüm; St. Petersburg'a musallat olması, düpedüz sonsuza kadar var olma dürtüsünden başka bir şey değildir. Kafka'nın Gregor Samsa karakterinin bir sabah uyandığında kendini böcek olarak bulduktan sonra, ilk aklına gelenin işe gidemeyecek olması ise tam bir varoluş trajedisidir. İçinde yaşadığımız kapitalist dünya bizleri birer böcek gibi kübiklerimize atıp ömrümüzün çoğunu o küçücük kuytuda geçirmemizi istemektedir. Bizler de bu isteğe cüzi bir kâğıt karşılığı seve seve boyun eğeriz.

Asırlardır edebiyatın uğraş verdiği insan düşüncelerini ve davranışlarını özömlene gayretine, psikoloji bilimi ancak 19.yy'ın sonlarına doğru felsefenin bir dalı olmaktan çıkararak katılabilmiştir. Freud'un bahsettiği iki temel insan içgüdüğü olan: Eros ve Thanatos. Asırlardır edebiyatın özömlene çabasında olduğu cinsellik ve ölüm içgüdüğünden başka bir şey değildir. Elbette ki birbirlerine daima destek olup yön çizen iki dost birbirlerini baltalamazlar. Fakat kuşkusuzdur ki yazın insanoğlunun başlangıç noktasıdır. Belki de sorgulamamız gereken Ludwig Wittgenstein'in dilin bize getirdiği kısıtlamalar dolayısıyla vardığı şu bilgece sözüdür." Benim felsefedeki amacım, sineğe sinek şişesinden çıkış yolunu göstermek"

ŞİNE MALARDA

NERGİS
ÖZTÜRK

YUNUS EMRE
YILDIRIMER

MEHLİKA BUĞLEM
KILIÇ

GÜLİZ
ŞİRİNYAN

YÖNETMEN YASİN ÇETİN & BARIŞ GÖRDAĞ

KOKU

ZEYTİN FİLM SİNEMA "KOKU"
NERGİS ÖZTÜRK, YUNUS EMRE YILDIRIMER, MEHLİKA BUĞLEM KILIÇ, GÜLİZ ŞİRİNYAN, PERVİN MELİT, ERİTİN DOĞAN, SEMİN EREN YILMAZ, CEMAL
İNİL, MASAİL, SERİHAZ ÖRSÖREN, SİLA KURAT, EMREHAN KORKUKU, YUNUS EMRE YILMAZ, ERAY ÖLMEZ, İZZET YILMAZ, UĞUR BAYRAZ
SİNEMA YÖNETMEN UĞUR YALÇIN, MİLİK, TAPAK ÇIRAY, KİMEK, BUĞRA DEDEOĞLU, SİNEMA, HAZEL, SİYEM ÖRSAL, ÇALIŞKAN YÖNETMEN KARAN ÇALIK
YUNUS EMRE YILMAZ, YÖNETMEN YASİN ÇETİN & BARIŞ GÖRDAĞ

ZEYTİN FİLM ANATOLYA ANATOLYA TURKISH AIRLINES Sinema 2023

Felsefe profesörü İlhan (Nergis Öztürk), menopoza girdiğini öğrenince bir an önce çocuk sahibi olması gerektiğini düşünür. Psikoloji yüksek lisans öğrencisi Mustafa'yla (Yunus Emre Yıldırım) para karşılığı bir anlaşma yapar, hamile kalır. Sıkıntılı hamilelik sürecini Mustafa'nın ailesinin yanında yani Malatya'da bir köyde atlatmak zorunda kalmıştır.

İlhan'ın yolu köyde sağır, dilsiz ve küçük bir kız çocuğu olan Zel (Mehlika Buğlem Kılıç) ile kesişir. Zel'in hafızasında yer edinen nergis kokusu ile aralarında gelişen sevgi bağı ikisinin hayatını nasıl etkileyecektir?

Handan Kılıç

Persona (1966)

1966 yapımı, psikoloji ve drama dalında yedi ödül, bir adaylık almış olan Persona filmi, imgeselliği yönünden en zor başyapıtlardan biridir. Böyle eserler her okunduğunda/seyredildiğinde o zamanki bilinç düzeyimize göre farklı algılar oluşturabilecek zenginliktedir. Bu nedenle her yorumun farklı noktalara vurgu yapması ve filmin IMDB puanının 8.1 olması tesadüf değildir.

Filmin başrollerinde Elisabeth Vogler adıyla Liv Ullmann ve Alma rolünde de Bibi Andersson yer alır. Filmin hem yönetmenliğini yapan hem de senaryosunu yazan yine Ingmar Bergman'dır.

Ingmar Bergman, Protestan bir rahibin oğlu ve Nazi Partisi üyesidir. Çektiği filmlerle çok kaliteli işler çıkaran yönetmenin, yaşadığı zorlu dönemde, ülkenin yüzde doksanının bu partiye üye olduğunu hatırlatmakta fayda var. Sonradan yaptığı açıklamalarda, işin aslını görememe sebebi olarak bütün bilgi kanallarından yapılan propagandalar sonucu herkesin bu partiyi kurtarıcı olarak kabul ettiğini söylemiştir. Her neslin farklı olsa da travmaları, hataları, sevapları, yüzleşmesi gereken durumları var. Yönetmenimiz de sinema tarihine önemli katkılar sunar, sinemanın sanat olarak neler yapabileceğini görmek istediğinden yenilikler ekleyerek yola devam eder. Travmalarından evrensele ulaşan bir köprü kurmayı başarır. Hâlâ filmleri çözümlenmeye çalışılıyor. Çünkü insana değen, ona dair, bilinç ve bilinç dışını anlamaya yönelik çalışmalar. İnsanoğlu da var olduğu günden beri kendini çözmeye, oradan dünyadaki hadiseleri anlamlandırmaya çalıştığından bu filmlere bilinç seviyesi yükseldikçe ilgi duyuyor.

Persona filminin doğuş hikâyesi de ilginç; anlatıldığına göre 1965'te bir iç kulak enfeksiyonu geçiren Bergman, sürekli olarak, hatta uyurken bile baş dönmesi yaşar. Başında bir bantla haftalarca yatağa bağlanan Bergman, doktorunun tavana boyadığı bir noktaya bakarak baş dönmesini önlemeye çalışır. Ama her bakışta oda fııldak gibi dönüyormuş hissine kapılır. Bergman tavandaki noktaya konsantre olarak iki yüzün birbirine karıştığını hayal etmeye çalışır ve bu ona biraz olsun yardımcı olur. İyileştikten sonra pencereden dışarı bakar ve bankta oturan hemşire ve hastayı görür. Bergman'ın başyapıtı Persona işte bu hasta-hemşire ikiliği ve birbirine karışan yüzler üzerinde temellenir.

Diğer filmlerinde de etkisini gördüğümüz Jung'un bakış açıları yine bize kamera kullanımıyla sunulmaktadır. Bu sefer filmin ismi de ilk kez Jung'un literatüre kazandırdığı Persona olarak seçilmiştir. Dört Arketip kitabında personadan bahseden bilim adamı konuyu uzunca izah eder. Filmi anlamak için kavrama dair kısa bir anlatımda bulunalım:

Persona, maske demektir. Yunan oyuncuların taktığı maskelere gönderme yapan persona, başkalarına gösterdiğimiz kişiliklerimizin maskesidir. Bireyin kendi içinde kendisiyle verdiği bir savaş vardır. Bilinç ve bilinç dışı arasındaki çatışma birtakım sorgulamaları doğurur. İşte persona kavramı bu noktadan başlayarak geliştirilmiştir. Normal kişilikte birinin de karakter bölünmesi yaşayabileceğini söyleyen Jung, bunun sebebinin bilinç ve bilinç dışının sürekli yer değiştirmesi olduğunu ifade eder. Ve yönetmen de aslında bunun normal bir durum olduğunu izaha çalışır. Hepimizin bir egosu bir de alter egosu vardır. Filmdeki iki karaktere bu açıdan bakarsak aslında anlatılanın aynı kişi olduğunu fark ederiz.

Film başlarken gözlüklü bir çocuk vardır. İlerleyen bölümlerde de gözlük metafor olarak kullanılır. Gözlük takan bir birey nasıl dünyayı başka görür, aynen onun gibi bizler de yaşamımız boyunca farklı pencerelerin kenarına gelir ve dünyayı yeniden anlamlandırmaya çalışırız. Her seferinde farklı bir kişi gibiyizdir. Değişir, vaktinde bilinç ve bilinç dışımız arasındaki uçurumu kapattığımız ölçüde de olgunlaşırız.

Çocukken insanlar şeffaftır ve çoğu zaman doğruyu söylerler. Büyüdükçe toplumda kabul görmek için maskeler takmaya başlarlar ve şeffaflıklarını yitirirler. Aslında maskeler derinlerdeki arzularımızı gizler. Gölgesinde başka bir kendi ile karşılaşır insan. Ve bazen bunu kabul edemeyerek gördüğü ile mücadeleye başlar. Benlik aynasında gördüklerini içinde bastırıp tersi bir maske ile görünür En çok kızdığı, eleştirdiği şeyler aslında kendi aynasında görüp rahatsız olduğu konulardır. Ne vakit kendini tanımaya , olduğu gibi kabul edip zayıflıklarını güce dönüştürecek bir kıvama gelir işte o zaman bu savaştan galip çıkar insan. Yoksa kimsenin görmediği yerde gölgesindeki özelliklerini kullanır, toplumsal alanda ise maskelerinin rolünü oynar. Ve bunu uzun vakit sürdürürse hastalanır.

Baskıcı toplumlarda maskeler daha katmanlıdır. Bu nedenle herkes dürüstlükten, ahlaktan, sadakatten, bahseder ama bu kavramlar hayata yansımaz. Önemli olan bu ikiliği en aza indirmektir. Gölgesi ile barışan aydınlığıyla daha güzel işler yapar. Daha hoş görülür, yapıcı, anlayışlı olur. Yaratıcılık yönümüz gölgeden beslenir. Bu ikiliği bertaraf etmede başarılı olan gölgedeki kendiyle maskeli benliği arasındaki farkları yok edince saklamanın yoruculuğundan kurtulduğu için performansı artar. Yoksa iki benlik, iki yüz, çok farklı karakter arasında parçalanır. Maskeler birden çoktur: Bir insan evinde evlat, okulda öğrenci, sahnede oyuncu, ülkede vatandaştır. Bu maskeleri gerçek kişilikten ayırt etmek bazen oldukça zordur.

Eğer kişi, personalarından birine kendini fazla kaptırırsa, misal genel müdür koltuğuna geçmiş bir adam, karısı onu aradığında telefonu bu sıfatla açarsa, askerlerine emirler yağdıran bir komutan askeri disiplini evde çocuklarına uygularsa öne çıkan bu persona kişiliği diğer arketipleriyle, örneklerde eş ve baba rolleriyle çatışır ve zamanla kişi kendine yabancılaşır. Egonun persona ile özdeşleştiği bu durum 'şişme' olarak tanımlanır. Bu bireyler rollerine kendilerini fazlasıyla kaptırmış, personalarının egemenliği altında kaybolmuşlar, kendi gerçekliklerinden kopmuşlardır. Özellikle mesleği ile var olup gerçek benliğini unutan bireyler emekli olduklarında giderek narsistleşir ve kapıldıkları bu büyüklük algısıyla etrafındakileri ezer. Kendine yabancılaşmanın da uzun süre rollerine hapsolanın da işi zordur.

Ama işte hepimiz insanız ve bir sınırimız var. Bu kişiler psikolojik olarak teşhis alacak derecede hastalanmasa bile şairin dediği elbet bir gün olur: "İnsan bir akşamüstü ansızın yorulur/ Tutsak ustura ağzında yaşamaktan."

Günümüzde en iyi ihtimalle tükenmişlik sendromu olarak adlandırılan durum daha ileri vakalarda gölgeyle sorununu çözemeyen kişilerde daha ağır teşhisler alır. İşte bu hayattan yorgunluk durumunda fiziken hiçbir rahatsızlığı olmadığı hâlde hayata karışamaz hâle gelir ve adeta "fark etmez" kalıbı içinde donar.

İşte persona filminde bir tiyatro sanatçısı olan Elizabeth, "Electra" oyununu oynarken aniden dona kalır ve sonra gülmeye başlar. Birkaç gün geçmesine rağmen bu hâli devam edince hastaneye götürülür. Ve film bir roman başlangıcı gibi dış sesin bize bilgi vermesiyle başlar. Tiyatro sanatçısı hastaneye yatırılmıştır, onunla ilgilenmesi için görevlendirilen hemşire Alma'ya doktor bilgi vermektedir.

İsveç yapımı bu filmde, o iki kadının hayatı anlatılır. Tiyatro sanatçısı olan kadın susmaktadır ve hemşire ise sürekli konuştuğundan film monolog olarak ilerler. Sanatçıda narsistik kişilik, hemşirede ise duygusallık ağır basar.

Bir de bu filmde önemli konulardan biri annelik kavramıdır. Elisabeth'in Elektra rolünü oynarken susup kalması tesadüf değildir. Annelik bağına ihanet etmiş mitolojik bir karakterle kendini özdeşleştirmiş ve toplumun zorla yüzüne geçirdiği annelik personası oyun sırasında yaşadığı farkındalıkla düşmüştür. Etrafındaki insanların "bir kadın olarak her şeye sahipsin, bir anneliğin eksik" akıl vermelerine yenilmiş "genç ve mutlu anne" rolünü kabul etmiştir. Gebe kaldığında bu rolü istemediğini fark ederek bebekten kurtulmak istemiş ama beceremeyip nefretle ölü doğmasını ya da doğar doğmaz ölmesini dilemiştir. Sonunda da ünlü tiyatrocusu personasını güçlü tutmak için ailesini ihmal ederek çocuğunu sevgisizliğiyle adeta ölüme terk etmiştir. Filmin başındaki çocuk da anneliğiyle ilgili olduğu gibi Bergman'ın alter egosunu temsil ediyor da olabilir. Bergman, bütün filmlerinde kendi hayatından kesitler sunar. Her filmiyle hastalıklarının üzerine gider. Duruma buradan bakarsak da Bergman'ın istenmeyen bir çocuk olarak dünyaya geldiğini bildiğimizden bunu yansıttığını anlarız.

Filmde konuya odaklanılsın diye mekânlar öne çıkarılmadan daha çok iki kadının yüzü kadrāja özel tekniklerle alınmış, mimikler ve jestler de filme diyaloglar kadar katkı sunmuştur. Aynı zamanda kişilerin birbirine ayna olması gerektiğini söyleyen yönetmen bize film boyunca şu soruyu sordurtur:

"sürekli aynı kişi olabilir mi?"

İnsan Olamayacağını hepimiz biliriz. Sık sık insanların hayat görüşü ile davranışları arasında tutarsızlıklara rastlarız. Çünkü bazen bilinç bazen bilinçdışıyla hareket eder, bazen aydınlık bazen gölge yanlarını dinlerler. Bu durum tıbbi tanımıyla çoklu kişilik bozukluğu değildir ve her insanda zaman zaman ortaya çıkar. Sağlıklı insan bu parçalanmayı farkındalıkla en aza indirir.

Filmin temasını az çok ifade ettik ama bir de filmde bir alıntıyla özetleyelim: Doktor bir sahnede Elisabeth'e şunları söyler:

“Benim anlamadığımı mı sanıyorsun? Var olmak denilen o umutsuz düşü... Olur gibi görünmek değil, var olmak. Her an bilinçli, tetikte... Aynı zamanda başkalarının huzurundaki varlığıyla kendi içindeki varlık arasındaki o yarılma... Baş dönmesi ve gerçek yüzünün açığa çıkarılması için o bitimsiz açlık... Ele geçirilmek, eksiltmek ve hatta belki de yok edilmek... Her kelime yalan... Her jest sahte... Her gülümseme yalnızca bir yüz hareketi... İntihar etmek? Hayır. Fazlasıyla iğrenç... İnsan yapamaz ama hareketsiz kalabilir, susabilir. Hiç değilse o zaman yalan söylemez. Perdelerini indirip, içine dönebilir. O zaman rol yapmaya gerek kalmaz, birkaç farklı yüz taşımaya ya da sahte jestlere. Böyle olduğuna inanır insan. Ama gördüğün gibi gerçeklik bizimle dalga geçer. Sığınağın yeterince sağlam değil. Her tarafından yaşam parçaları sızıyor ve tepki vermeye zorlanıyorsun. Kimse gerçek mi yoksa sahte mi diye sorgulamıyor. Kimse sen gerçek misin yoksa yalan mısın demiyor. Bu sorunun yalnızca tiyatrodaki bir önemi olabilir. Belki orada bile değil. Seni anlıyorum Elisabeth, susmanı anlıyorum. Hareket etmemeni anlıyorum. İsteksizliğini fantastik bir sisteme bağlamışsın. Anlıyor ve hayranlık duyuyorum. Bitene kadar bu oyunu oynamalısın. Ancak o zaman bırakabilirsin. Tıpkı diğer rollerini bıraktığın gibi bunu da yavaş yavaş bırakırsın.”

Hâsıl-ı kelam “Anlattığınız hikâyeye dinlediğiniz hikâyeye aynı değildir” diyen Bergman, filmin sonunda personalarıyla yüzleştirdiği seyirciyi kendisiyle baş başa bırakmıştır. Hepinize kolay gelsin.

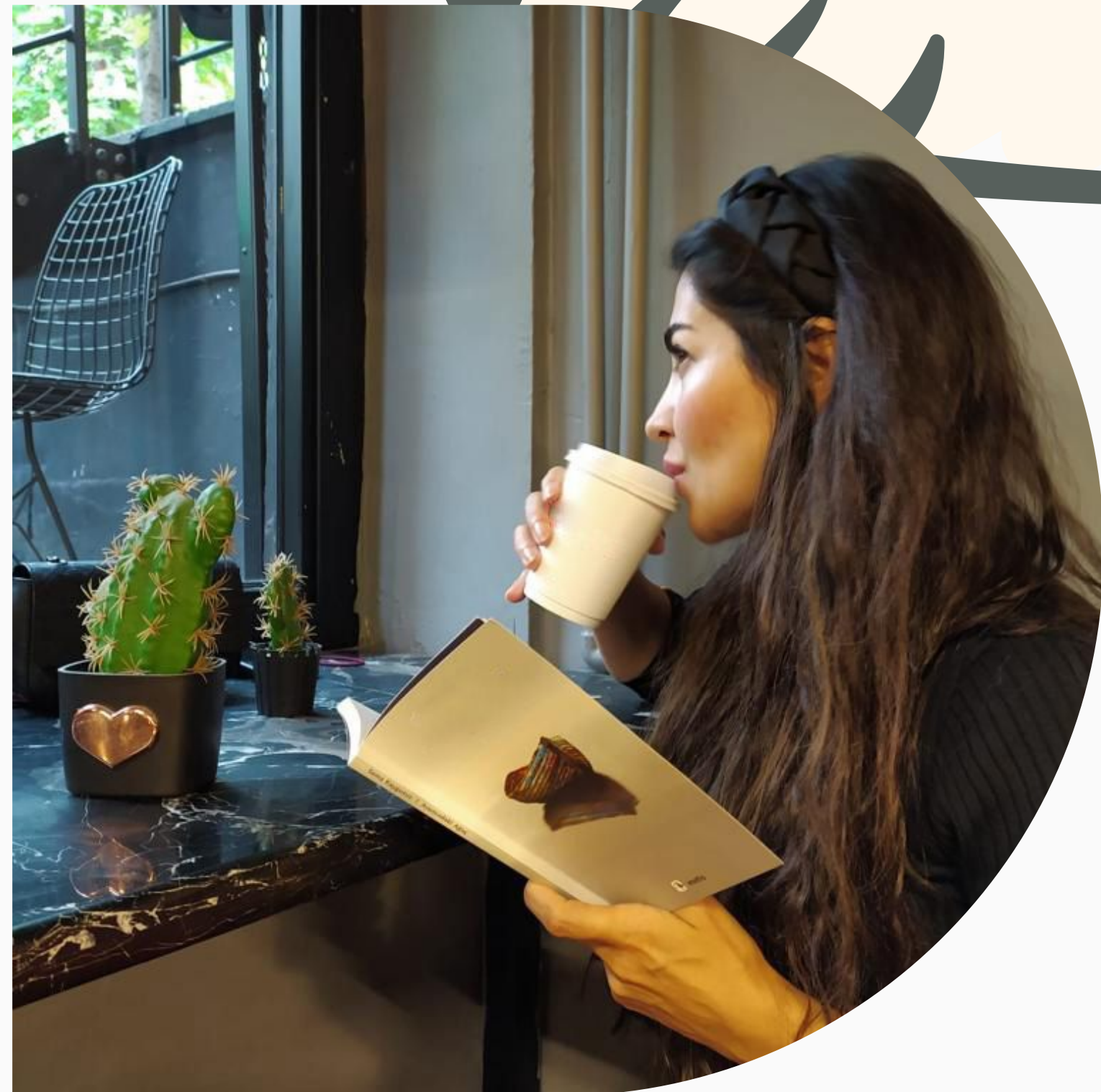
Denge

Zeki Demirkubuz diyor ki “ben çabuk yaralanan biriyim, yaralarım teslim olmam ama yaralanırım.” Tam da bu söyleme uyan şekilde insan ruhu bile isteye yaralanıyor, kaybedeceğini bile bile yeniden başlıyor, ayrılığı bile seviyor, çünkü ayrılığın da yenisi oluyor tıpkı yenisini sevdiğimiz eşyalar gibi.

Acının görünür kıldığına inanıyoruz ezelden, ağlamayana meme yok diye diye büyütüldüğümüzden. Birinin gündemi mi olmak istedin hah işte mutsuzluk söylemleri, acı çekmeler bak nasıl da görünür yapıyor şimdiye kadar görünmeyen seni. Hele bir de gerçekten denge bozuldu mu acıdan, Allah korusun, yandın demek. Alır başını gider işte o zaman ardından denilenler, torba mı büzesin milletin ağzı? Onun dengesi bozuk, psikolojik haplar alıyormuş, gecesi gündüzü şaşmış, gündüz yatıp gece uyanık kalıyormuş. İnsandan kaçıyor, delirdi diyorlar da delirmek o kadar kolay değil, üşüttü kafayı üşüttü o. Ayrılmışmış, aşk acısı çekiyormuş pehhh. O da bir şey mi? Falancanın eşi ölmüş, filancanın oğlu sakat kalmış, öteki fakirmiş beriki çirkinmiş de bundaki de dert miymiş?

Hangi evrensel kanununa sığar ki matematiğin veya kimyanın kimine var oluş kimine savruluş olan ayrılığın acısı? Deli eder insanı, aklını oynattırır, gözünü kör, dilini lal eder de can acısıyla birazdan boynuna geçecek tırnaklarını kendine neşter, nefesini arseniğe çevirir yalnız kendi intiharından sorumlu.

Çiğdem Gündüz

somutlaştırdıkça soyut hâle gelen yegâne kavramdır bu sebeple. Ayrılık işte, başlı başına bir kayıp ve kaybetmek; buluncaya kadar aramayı içinde barındıran koca bir eylem. Kimi gidiyor, kimi kalıyor ama gideni de kalanı da değişiyor baştan ayağa, kimisi avunmayı seçiyor, kimisinin psikolojisi kaldırmıyor da kaybettiği ile beraber kayboluyor, dengesi bozuluyor.

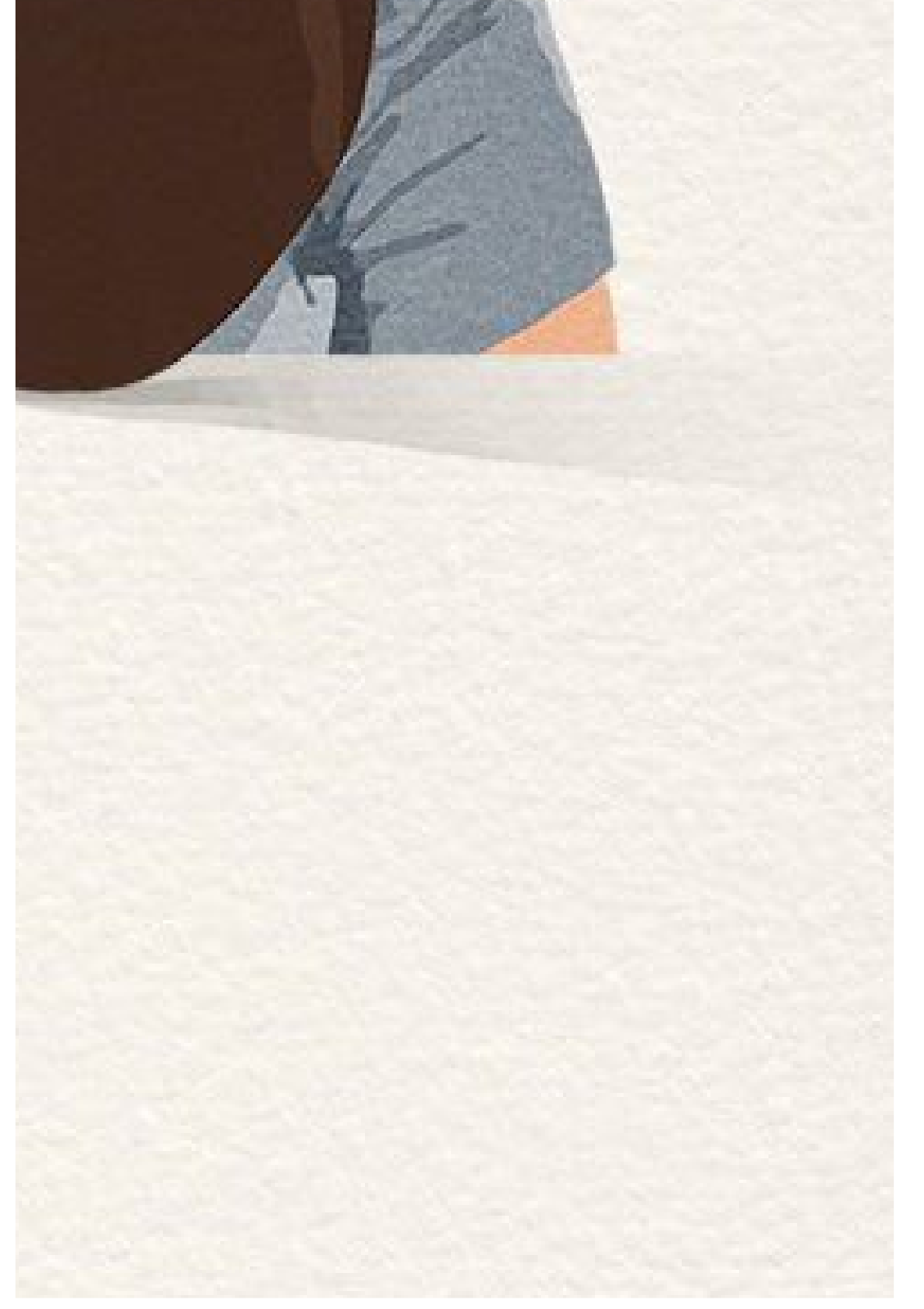
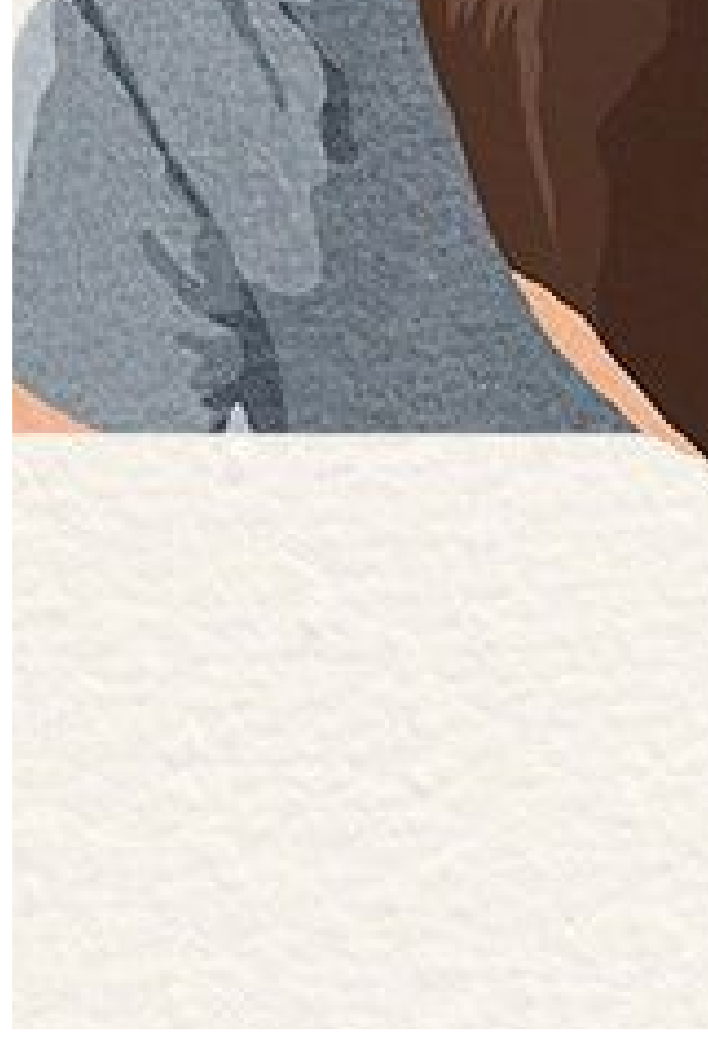
Ne kırılğan bir şey bu psikoloji, camdan mı? Azıcık baskı yapsak tuzla buz olur mu? Karahindibanın tüyü gibi rüzgâra gerek olmadan üfleyince uçar mı? Nasıl bozulur psikoloji, çamaşır makinesi yahut buzdolabı gibi doğası gereği kullandıkça yıpranan ya da kullanım hatasından sebep bozulan mekanik bir alet mi?

Daha çok bulunduğu her kabın şeklini alabilen bir sıvı gibi her cümlede kullanılabilmeye müsait bir kelime kendileri: psikolojim bozuldu, psikolojim kaldırmıyor, psikolojim düzgün değil, psikolojik şiddete maruz kalmış, psikolojim elverdiği sürece dayanacağım, psikolojisi düzelse bir her şeyi yapacak da... Daha çoğalır gider içine girebileceği cümleler. Hâlbuki bir bilim olur iki gözümün çiçeği psikoloji, çabuk etkilenmesinden sebep kadına özgü bir hâlden, bilim olması sebebiyle erkeğe evirilen bir hâli var sanki. Ruhun bilimi denilmiş kendisine. İçine ruh girdi mi bir işin zerre katılık barındıramıyor içinde. İşte bu nedenle bu kadar kırılğan, korumasız hâlden mesafe koyuyor matematiğe, kimyaya, fiziğe.

Bir tek ruhu içine alan psikoloji bilimi sarıp sarmalayabiliyor acıları, işini iyi bilen bir siyasetçi gibi esnek geçişlerle anlatabiliyor içinde olanları insana. Kırılmadan büyüyemezsin diyor mesela, acında yeterince kalmazsan başka yere varamazsın, açılan pencereleri sev diye telkin veriyor en çok da kendi içine açılanı, kaybet diye sesleniyor kaybet ki kazanmanın güzelliğini en derininde gör. Hem üzül diyor, hem sakın kal, hem öfkeni sev hem uzaklaş şiddetten, hem sevginin de öfkenin de kaynağı aynı yer diyor hem güzelliği kutsuyor hem çirkini kendiyile barıştırıyor. Herkese yüz veren bir mahalle aşüftesi gibi bu ruh bilimi, yüzünü güldürüyor her dokunanın sonunda onun olmayacağını garanti alnında mih gibi dururken hem de.

Kendi biliminin her düştüğünde toparlayan hâline güvendiğinden olsa gerek, elleri ceplerinde, dudaklarını kemire kemire yürüyen bu ergen mahalle güzeli ruhumuz; kırılacağını bile bile yeniden başlamaya heves ediyor, cesaretli, kavruk, saçının rengi güneşten gözünün rengi doğuştan açık, her sevdiğinden gebe kalan, her acıdan bir çocuk doğuran fahişe adeta. Enerjisi bitmek tükenmek bilmiyor ruhun, sonrası sarssa da yeni deneyimlerin cezbedici hâli, acıyı sevdireyor, ayrılığı sevdireyor, kaybetmeyi sevdireyor. İşte tüm bu olanları kucaklamayı madde atomlardan oluşur diyen kimya da, iki kere iki dördtür sertliğindeki matematik de kucaklayamaz hâle geliyor erkek dilleri ile. Acıyı nasıl sevdireyorsa bu psikoloji, insanın kendine yaklaşmasını sağlamayı da o kadar iyi beceriyor. Tüm bu ehvenişer hâliyle ayrılığın acısını bile bal diye yutturabilen, acını göğsünde madalya gibi taşımaya vesile olan bu ruhumuzun bilimine çok şey borçluyuz elbette. Ama yine de siz siz olun, her acınızı sevdirecek bu ruhun bilimine kanıp da yıpratmayın psikolojinizi, bozdurmayın dengenizi. Çok mu zorlandınız üç beş satır okuyuverin yüzüne yüzüne dengenizi bozanın Turgut Uyar'ın muhteşem dizelerinden:

...
Sizin alınız al inandım
Morunuz mor inandım
Ben tam kendime göre
Ben tam dünyaya göre
Ama sizin adınız ne
Benim dengemi bozmayınız.

Şenay Yükseloğlu Bigâne

Yüreğimin kıyısındaki gel-gitleri beklemeyle nice zaman oldu.
Yakamozlar artık en sevdiğim çağlarım.
Şuna buna bulduğum bahaneler meyhanesinde,
Bir yudum uzlet ile bir lokma gayret mezelerinin huzurundayım.

Gramofondan gelen “sirtaki”nin tadını çıkartıyorum.
Yunanlılarda halay müziği olmasına rağmen,
Bana hep hüzünlü gelmiştir.
Zaten Dünyada öyle değil mi?
Hüzünlü olan her şey aslında komik,
Komik olanlar ise hüzünlü sayılacak kadar ironik...

Oturduğum şu ahşap masada,
Benliğimin gözden geçireceği “ben”i
Saklıyorum.

Geçici düşünceler ile düşüncelerimi
Oyalıyorum,
Bir “ben”lik muhakeme daha kaldıramayacak kadar da yorgunum.

Ve öylesine bigâne...

Açlıkla İmtihan Dedikleri ve Psikolojik Romanın Doğal Çıkışı

Elif Derviş

*“Nasıl bilimin nesnesi fiziksel gerçeklikse,
sanatın nesnesi de ruhsal gerçekliktir.”
André Green*

Norveç edebiyatında yoğun psikolojik unsurlar içeren bir roman söyleyebilir misiniz desek, pek çok okurun aklına yakın dönemde çok ses getiren, okuma gruplarında, hatta ünlü yazar söyleşilerinde tartışılan, Vigdis Hjorth'a ait Miras gelir belki. Aynı Alejandro Amenábar filmi The Others/Diğerleri gibi, ortama sessiz ve derinden ilerleyen sürekli bir gerilimin, rahatsızlık yaratan, çoğu zaman üstü kapalı psikolojik unsurların hâkim olduğu bir kitap Miras, doğru. Ancak bu yazının konusu çok daha eskilerden: 1920 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alan Knut Hamsun ve edebiyatseverler arasında en iyi bilinen romanı olan Açlık.

The Encyclopedia of the Novel (Roman Ansiklopedisi) adlı antolojide “insan bilinçaltını derinlemesine irdelediği dört romanyla, modern psikolojik roman türünü neredeyse tek başına yaratmış en önemli İskandinav romancı” şeklinde anılıyor Knut Hamsun ve bahsi geçen dört romandan biri de Açlık. İnternette şöyle bir gezindiğimde farklı yayınevi ve çevirmen isimlerine rastladım, ama bu yazıda yapacağım alıntılar kütüphanemde yıllar önce yerini alan Varlık Yayınları Behçet Necatigil çevirisinden olacak. Gerçek adı Knut Pedersen olan yazar, bizim bildiğimiz soyadını o dört yaşındayken ailesiyle taşındıkları “Hamsund” adlı çiftlikten almış. Yıllar sonra, Mark Twain üzerine yazdığı bir incelemede gazete dizgi hatası yapıp sondaki d'yi unutunca da hatayı düzeltmemiş ve soyadı Hamsun olarak kalmış.

1859 yılında Norveç'in Lom kasabasında doğan Hamsun, İstanbul'da İki İskandinav Seyyah adlı kitabın çevirmeni Banu Gürsaler-Syvertsen'in ifadesiyle "bir yazar olarak dehası konusunda kimsenin kuşkusunu bulunmamakla birlikte, eserlerin üzerinden gölgesi hiç eksilmeyecek siyasi eğilimi hâlâ tartışma konusu olan" (sf. 9), Nazi işbirlikçisi ve vatan haini olmakla suçlanmış bir yazar. Necatigil çevirisinin başında yer verilen, Martin Beheim-Schwarzbach monografisinde anlatıldığına göre, Hamsun'un kâh ayağında tahta çarıklarla sürü güderek, kâh bir rahip çiftliğinde katı disiplin altında eğitilerek geçen çocukluğunu, tezgâhtarlık, seyyar satıcılık, kunduracı çıraklığı gibi işler yaptığı gençlik dönemi ve kâtiplik, berberlik, tramvay biletçiliği gibi, yazmaya, okumaya ve konferanslar vermeye devam ederken aç karnını doyurmak için bulduğu geçici işler izlemiştir. Gürsaler-Syvertsen'in "psikolojik boyutu, üslubu ve gerçeklik anlayışıyla Norveç edebiyatında yeni bir çığır açtığını" söylediği (sf. 10) Açlık romanının açılış cümlesinde bahsi geçen, Amerikalı yazar Paul Auster'ın 1970 basımında yazdığı "The Art of Hunger / Açlık Sanatı" başlıklı önsözde "bir açlık labirenti" ifadesiyle andığı Kristiania şehri, Norveç'in bugün Oslo olarak bildiğimiz başkentinin eski adı. Hamsun Açlık'ı yazmaya 1888'de Kristiania'da başlayıp Kopenhag'da devam etmiş ve kitap ilk olarak Ny Jord adlı bir dergide imzasız tefrikalar hâlinde yayımlanmış. Kitap olarak çıkışı da 1890 yılında, yine yazarın adı verilmeden olmuş.

Açlık aslında psikolojik olduğu kadar biyografik de bir roman, çünkü Hamsun bu kitabı parası -bir kez daha- tükenip açlık -bir kez daha- baş gösterdiğinde yazmaya başlamış ve Beheim-Schwarzbach'a göre aç kalmanın "kendisini nasıl çökerttiğini bu konuda yazan, konuşan bütün şair ve açlardan daha canlı, daha vurucu" şekilde anlatmıştır. Hamsun'un Amerika'da verdiği bir dizi konferans sonrasında ülkesine dönerken çıkan ilk satırların hikâyesi şöyledir:

"Vapur, Kristiania'ya gelip de, bir gün sonra Kopenhag'a gitmek üzere demirleyince Knut Hamsun, karaya çıkmadı. Önce Kopenhag'a gitmeye karar vermişti; Kristiania'dan, bu şehirde geçirdiği acı günlerin anısından ürküyordu. Geceydi, küpeşte oturuyor, güvertede huzursuz gezinip duruyor, limandaki ışıklara bakıyordu. Birden bir sıtma nöbetine tutuldu sanki, Açlık sayıklamaları, belleğini bir zamanlar nasıl bastırmışsa, yine öylesine güçlü, kuşatıyordu işte. Elinde kurşunkalemi, bir kâğıt parçası ile satırları yazdı: 'Yumruğunu yemedikçe kimsenin bırakıp gitmediği o garip şehir Kristiania'da aç acına sürttüğüm günlerdeydi.'" (sf. 9)

Peki, neden ilk modern psikolojik romanlardan sayılıyor Açlık? Bunu cevaplamaya psikolojik romanı diğer türlerden nelerin ayırdığından bahsederek başlayabiliriz. Psikolojik roman, karakterin yaşantısını ruhsal, duygusal ve zihinsel boyutta ele alarak onun davranış/düşünme şekillerini derinlemesine keşif ve çözümlemelerle okura vermeye çalışan ve bunu yapmak için bilinç akışı ve geriye dönüş (flashback) gibi tekniklerden faydalanan bir tür. Bu anlatı tarzında dışarıda olup bitenler kadar -hatta belki daha da- önemli olan şey, karakterin ne düşündüğü, ne hissettiği ve dış etkenlerin onun iç dünyasını ne şekilde etkilediği. Psikolojik gerçekçilik olarak da anılan bu türün alışlagelmiş gerçekçi romanlardan en önemli farkı ruh çözümlemelerine, karakterlerin iç hesaplaşmalarına ve ruhsal iniş çıkışlarına çok daha fazla yer vermesi ve bunu olay akışından kopmadan, tersine olup bitenle ortak yaşar (simbiyotik) bir şekilde yapması.

Ve Açlık, gerçekten de yukarıda bahsi geçen özelliklerin tamamını çok açık ve kuvvetli bir şekilde barındıran bir roman. Açlık'tan Hamsun'un ilk büyük başarısı olarak bahseden Amerikalı yazar Brad Leithauser, Hamsun'un Türkçe'ye yine Necatigil tarafından Dünya Nimeti adıyla çevrilen Growth of the Soil'e yazdığı önsözde, kitabı tek bir cümleyle çok net şekilde özetler: "Açlık, meteliksiz bir yazarın, açlıktan kaynaklı halüsinasyonlar eşliğinde Kristiania sokaklarında amaçsızca gezinmelerini anlatır."(sf. xii) Bedensel ihtiyaçlar arasında sadece hayatta kalmak için değil, sağlıklı bir "kafayla" hayatınızı sürdürmek için de en önemli unsurlardan biri olan beslenme ihtiyacı karşılanmadığında fiziksel olarak ne tür sıkıntılar çıkabilir sorusunun epey bir adım ötesine götürüyor bizi Açlık. Uzun süre -bazen bir hafta- bir şey yemeden yaşamaya devam etmenin -hem herhangi bir insan, hem de bir sanatçı için- zihin ve ruh üzerindeki etkilerine yakından bakma şansımız oluyor. Günü kurtarmak için birilerine yalan söylerken uydurduğu isimlere şahit olsak da gerçek ismini asla öğrenemediğimiz kahraman (Auster bunun rastgele bir şey olmadığını, kahramanın kim olduğunu kendisi de bilmediği için söyleyemediğini söyler, sf. xi) daha ilk sayfada açlığın onun için yeni bir deneyim olmadığını, hatta uzundur devam ettiği için artık onu nasıl olumsuz yönde etkilemeye başladığını okura açık ediyor. Gözlerimi açınca, eski alışkanlık, bugün için bir ümit var mı diye düşünmeye başladım. Son günlerde hâlim haraptı bir hayli. Sinirli, dayanıksız olmuş, baş dönmeleri yüzünden de birkaç kere bütün günü yatakta geçirmek zorunda kalmıştım.

Sobasız, kendi tabiriyle "tabut" gibi olan geçici odasında çorapları sabaha biraz olsun kurur mu diye üstlerine yatıp uyuyan, dış dünyaya açılması gereken durumlarda -iş aramak, yazı yayımlatmaya çalışmak, kalacak yer aramak, rehincilere ıvır zıvır satıp ekmek parası çıkarmak (lafın gelişi değil, gerçekten sadece ekmek) vs.- pantolonunun parlayan diz kapaklarını suyla, su bulamazsa tükürüğüyle koyulaştıran, neşeli bir tavır takınarak zihninin açlık ve yorgunluktan bulutlanmış hâlini dışarıdakilere yansıtmamaya çalışan, kirasını ödeyemediği için bir kez daha uyarı alınca utancından oradan ayrılıp sokaklarda kendine yatacak yer arayacak ve parasızlığını asla dilenme sebebi olarak görmeyip mutlaka karşılığında bir şey -berber karnesi, boyunbağı, cebinde üstünde başında ne kalmışsa- teklif edecek kadar gururlu, ama bir yandan da sürekli ve bile isteye önüne gelen fırsatları elinin tersiyle itip açlığın içinde kalmayı bilinçli olarak tercih ve kabul edecek kadar inatçı bir genç adam. Paul Auster'a göre, Açlık'ta merhamet ya da acıma duygusuna yol açacak bir durum yok aslında, çünkü kahraman bunu kendi seçiyor ve takıntılı bir şekilde, kendinin en iyi çıkarına olan seçenekleri hor görerek elinin tersiyle itiyor. (sf. vii). Bazen de bu reddediş, uydurduğu bir yalanı sürdürürebilmek adına gerçekleşiyor. Örneğin, sokakta kaldığı bir gece diğer evsizlerle birlikte barınacak yer verilmek üzere polis tarafından belediyenin bir binasına yönlendirildiğinde, kendisini önemli bir gazetede çalışan biri olarak tanıtip havalı bir de isim uyduruyor ve akşam gazinoda tüm parasını harcadığı ve evin anahtarını kaybettiği için zorda kaldığını söylüyor. Açlıktan yine halüsinasyonlar ve sinir bozukluklarıyla perperişan geçirdiği gecenin sabahında diğer evsizlere yemek kartı dağıtılırken, o "saygın bir gazeteci" olduğu için kartları dağıtan polis tarafından es geçiliyor ve ağzını açıp da çok açım, berbat durumdayım, üç gün üç gecedir ağzıma lokma koymadım diyerek bu korkunç durumdan kurtulmak varken, bir milyoner pozu takınarak, başı havada, elleri ceket ceplerinde oradan çıkıyor ve birkaç dakika sonra onu yolda bulduğu talaşı çiğnerken görüyoruz.

Auster'a göre bu adam aptal ya da deli değil. Ne yaptığıının son derece farkında ve başarılı veya iyi olmak değil, çuvallamak istiyor. Ben -kahramanın önüne çıkan fırsatları değerlendirmedeği her an içimden "neden" desem de- bunun bilerek devam ettirilen bir "deney" olduğunu söyleyen, hatta bu açlık durumunu bir "oruç tutma" hâli olarak niteleyerek kahramanın bile isteye kendini ölüme yaklaştırdığını, ölümün kıyısına geldiğinde de orada tutunup ne ileri ne geri gittiğini söyleyen (sf. ix) Auster kadar katı bakmıyorum sanırım bu duruma. İsimsiz kahramanımız, tüm zorluklara rağmen yazmayı ve yazdıklarını bir yerlere götürüp şansını denemeyi asla bırakmıyor. Bu, bana kalırsa, açlığını ister inadından, ister gururundan, ister zihnini nasıl etkilediğini görmek için giriştiği tehlikeli bir deney yapma arzusundan devam ettiriyor olsun, inanılmaz bir güç. Sabah kahvesini içmeden yazmaya oturamayan, iş gücünden öğün atlamak zorunda kalınca bile muhakkak atıştıracak bir şeye erişimi olan, diyelim o da olmadı, akşama mutlaka sıcak evindeki buzdolabında iyi-kötü bir şeyler bulabileceğinin garantisi olan biz "şanslılar", kitapta anlatıldığı kadar derin bir sefalet içine düşsek, alıştığımız konfor nesnelere yokluğunda iyi veya kötü bu yaratma gücünü bulabilir miydik acaba? Kim bilir, belki de bulurduk.

Nilüfer Güngörmüş, Sanatçının Kendine Yolculuğu adlı kitabında yaratıcılığın kökenindeki güçlü duyguların, dürtülerin, çatışmaların ve travmatik deneyimlerin aynı zamanda kişinin yaşama ayak uydurmasını güçleştiren ruhsal sıkıntıların da kaynağını oluşturma potansiyeline sahip olduğundan bahsediyor ve şöyle devam ediyor: "Oysa sanatçının işi iç dünyasıyla; orada korunması gereken, onun kimliğini oluşturan ve sanatı için kullanılacak bir şeyler vardır." (sf. 12) Güngörmüş'ün "olumsuzun çalışması" kavramını ortaya atan André Green'e yaptığı gönderme de, hem Açlık'ın kahramanının, hem de Knut Hamsun'un kendisinin dış ve fiziksel zorlukların açtığı derin ruhsal yaraların bir yandan kişiyi hayatta kalma mücadelesine sürüklerken bir yandan da hayatta tutan "yaratımla" buluşturmasını açıklar: "Ruhsal bir işleme biçimine işaret eden olumsuzun çalışması hem tıkanıklığı hem açılımı getirme gücüne sahiptir. Eğer kişi kendi içinde olumsuzu yani yokluğa yer açabilirse, yokluğa tahammül edebilirse buradan yaratıcı bir çıkış mümkün olur. Çünkü yokluğun simgeleştirilmesi temsillerin ve simgeleştirmelerin yolunu açar." (sf. 26)

Elbette bir süre sonra açlık, kahramanın yazma yetisini de etkilemeye başlıyor ve zihin ile beden zayıfladıkça genç adamın kendi düşünce ve duyguları üzerindeki hâkimiyeti de gitgide sekteye uğruyor ve dille olan bağı da aynı insanlarla olan ilişkisi gibi olumsuz etki altında kalıyor. Çevirmen Robert Bly, kitabın İngilizce çevirisine yazdığı sonsözde, kahramanın dürtülerini hiç sorgusuz dinleyerek içinden ne gelirse hiç geciktirmeden yaptığına dikkat çekiyor: içinden parmağını ısırarak gelirse ısırıyor, canı sokaktaki yabancılarla muhabbet etmek isterse ediyor. (sf. 241) Bly'a göre onun bilinçaltına olan, fiziksel ıstırabına rağmen vazgeçmediği bu bağlılık öğrenmeye ve adamın ruhunun derinliklerinde saklı kalmış iyileşme gücünü ortaya çıkarmaya giden yol. (sf. 242) Ve kahraman yaşaması gereken ne varsa yaşadıkdan, öğrenmesi gereken ne varsa öğrendikten sonra, bilinçaltı açlığa olan ilgisini yitiriyor ve adam da bir gemiye binip şehri terk ediyor. Knut Hamsun'un epey uzun bir ömrü olmuş ve yazar 93 yaşında ölmüş. Bly'ın söylediğine bakılırsa, Açlık romanının yayımlanmasından sonra ardı ardına yazdığı romanlardan gelen telifler hayatını geçindirmesi için yeterli olmuş, yani Açlık'ı yazmasına sebep olan sefalet ve açlık, Açlık ve sonrasında bir anlamda son bulmuş.

Yazdıklarıyla Mann, Kafka, Hemingway, Zweig, Hesse, Bukowski, Fante gibi pek çok önemli yazarı etkilemiş olan Hamsun, A.E. Westerling'in 27 Ağustos 2018 tarihli yazısında belirttiği üzere, Freud'un bile teorilerini daha yeni yeni geliştirmeye başladığı bir dönemde, James Joyce'dan çok daha önce bilinç akışı ve iç monolog gibi teknikleri kullanarak insan zihninin karanlık kuyularını keşfe koyulmuştu.

Yazımı, Westerling'in Açlık üzerine yaptığı incelemesinden, Knut Hamsun'un neden psikolojik romanın ilk modern örneklerini veren yazar olarak anıldığını çok güzel anlattığını düşündüğüm şu alıntıyla bitireyim:

“Hamsun'a göre, modern edebiyat bilinçaltına odaklanmalı ve insan psişesinin mantıksızlığını, gülünçlüğüne ortaya çıkarmalıydı. Yazar, “eğer modern edebiyat bu yoldan ilerlerse, ruhun uzak köşelerinde fark edilmeyen gizli hareketlerin az da olsa bir kısmını, algının kaprislerle dolu karmaşasını, mercek altına alınan hayallerin kırılğan varlığını, durduk oturduk yere üşüşen duygu ve düşüncelerin zihnimizde dolanışını, sinirlerin tuhaf eylemlerini, kanın fısıldamalarıyla kemik iliğinin yalvarışlarını, bilinçsiz şekilde ilerleyen tüm entelektüel yaşamı deneyimleyebiliriz,” demiş ve eklemiştir: “Böylece, zihinsel bir durumu kesin surette çözemeyen ucuz, yüzeysel psikoloji içeren, asla zihni irdelemeye kalkışmayan daha az kitap olurdu.”

Kaynakça

*İngilizce kaynaklardan yapılan alıntıların tamamı Elif Derviş tarafından Türkçeleştirilmiştir.

Auster, Paul. “Introduction: The Art of Hunger.” Hunger. Knut Hamsun. Farrar, Straus and Giroux, 1970.

Bly, Robert. “Afterword”. Hunger. Knut Hamsun. Farrar, Straus and Giroux, 1970.

Green, André. (Söyleşi: Dominique Eddé). Yazı ve Ölüm. Çev. Nesrin Demiryontan. Metis Yayınları, 2020.

Güngörmüş, Nilüfer E. Sanatçının Kendine Yolculuğu: Sanat ve Edebiyat Üzerine Psikanalitik Denemeler. Metis Yayınları, 2021.

Gürsaler-Syvertsen, Banu (Derleyen ve Çeviren). İstanbul'da İki İskandinav Seyyah. Yapı Kredi Yayınları, 1998.

Hamsun, Knut. Açlık. Çev. Behçet Necatigil. Varlık Yayınları, 2003.

Leithauser, Brad. “Introduction”. Growth of the Soil. Knut Hamsun. Penguin Classics, 2007.

Logan, Peter Melville (Ed.). The Encyclopedia of the Novel. Wiley-Blackwell Publishing, 2011.

Westerling, A. E. “Knut Hamsun's Hunger”. Outsiders and Misfits, 2018. (<https://www.outsidersandmisfits.com/blog>)

Mert Bakıcı Yonca

eşya ile insanın porselen dostluğu
demlikten ve delilikten içre
meğer yonttuğum tahta değil günlermiş
bir sarmal gezintinin yoksa bir düğünün mü
ardında bıraktığı gelinlermiş

ılık rüzgârların sağalttığı
o ferahfeza makamı öğüten karpuz akşamlarında
çekirdeklerinin arasından göremediğim
bir temmuz daha düşer uykudan
sonra ekim gelir
atkıma işlediğim düşlerin ikindisinde
Haliç köprüsünden geçirim
tren koltuklarında tedirgin bacakların sallandığı
nostaljik bir doksanlar fotoğrafı
bilinçaltımda yer etmiş antiseptik memleket havadisleri
yanaklarını doldura doldura
sigara yutan bıyıklı amcalar içre
meğer sarnıç midemde biriktirdiğim nöbetlermiş
sorsam ki hangi öfkenin hangi klostrofobinin
otobüsünde boşluk bulamama yetisiymiş

ah, şehriyeli rastlantı!
anneannemin mutfağında tüttürdüğü bir türküydü mut
ve bir lav gibi iner zerdali topladığım aşnı dantellerine
artık onu göremeyeceğim düşüncesi

man.com.tr

Merve Kubanç Milföy | Öykü

Kitap kafeye girdiğinde oldukça neşeliydi. Kuytuda bulduğu iki kişilik masaya oturur oturmaz garson yanında bitti.

“Ne alırsınız hanımefendi?”

Deniz menüyü uzatan sarı saçlı mavi gözlü bu çocuğa dikkatle bakarken bir on sene önce olsaydı diye geçirdi içinden.

“Sen söyle ne alayım,” dedi gülümseyerek.

“Günün kahvesini önerebilirim,” dedi çocuk keyifsiz bir ifadeyle.

“Fındık aromalı hafif bir kahve.”

“Evet, günün kahvesi olur. Teşekkür ederim.”

“Hemen getiriyorum.”

Deniz menüyü geri verirken “Ablacım canın mı sıkkın?” diye sordu. Garson bir süre duvardaki tabloya baktıktan sonra “Yok,” dedi.

“E o zaman gülümse, böyle olmaz ama” diyerek çocuğa göz kırptı.

“Bir de sana zahmet milföy alacağım. Ama onu daha sonra getirebilirsin, birini daha bekliyorum.”

Kadın etrafı kolaçan edip en arkadaki iki kişilik masaya oturduğunda Ali menülerden birini kaptığı gibi kadının yanında bitti.

“Ne alırsınız hanımefendi?”

Kadın menüyü alıp biçimli parmaklarını üzerinde gezdirdi.

“Sen söyle ne alayım?”

Kafası o kadar dağınıktı ki aklına hiçbir şey gelmedi. Sadece günün kahvesi. Onu da her sabah tezgâhın üstünde duran kara tahtaya yazardı Emine Hanım.

“Günün kahvesini önerebilirim. Fındık aromalı, hafif bir kahve.”

“Evet, günün kahvesi olur. Teşekkür ederim.”

“Hemen getiriyorum.”

Menüyü geri aldığında “Canın mı sıkkın ablacım?” diye sordu kadın. Duvardaki tabloya bakan Ali “On dokuz yaşındayım, eşek gibi çalışıyorum ve on dokuz bin lira borcum var.

O da yetmiyor peşimde borcunu isteyen bir ordu var, gerçi bu akraba, eş, dost ordusu Rize’de ama bu sabah kuzenimden ÇOK YAKININDAYIZ yazan bir mesaj aldım, işte bu yüzden suratım asık, senin gibi bir kadın karşımda otururken söyleyecek bir şey bulamıyorum ve sıçamaz bir tavuk gibi dükkânın içinde turluyorum.” demek yerine “Yok,” diyebildi. Milföy siparişini alıp tezgâha yürürken gözü kapıdaydı.

Dükkânın kapısı sesli bir şekilde kapandığında Deniz’in telefonu çaldı. “Geldin mi canım?” diye neşeyle açtı telefonu.

“Deniz.”

İsminin söyleniş şeklinden bir terslik olduğunu hemen anladı.

“Efendim?”

“Deniz, ben gelemiyorum, ne olur kusuruma bakma.”

“Bu sefer ne oldu Teoman? Evden izin mi çıkmadı?”

“Ne olur böyle konuşma. Çocuk hastalandı. Onu almam gerek.”

“Başkası alamıyor muymuş? Bu çocuğun sadece babası mı var?”

“Biliyorsun aşkım, böyle yapma, söz telafi edeceğim.”

Sustu, sadece sustu.

“Deniz, Deeniizzz, canım bak okuldan aradılar, kusuyormuş alıp eve götürmem gerekiyor.”

“Karın niye alamıyor?”

Söz ağzından çıktığı anda pişman oldu ama çok geçti. Teoman birkaç saniye sessiz kaldıktan sonra, “Okuldan arıyorlar, sonra ararım seni,” deyip telefonu kapattı.

“Bir saat istemiştım, sadece bir saat,” diye tısladı Deniz kendi kendine, telefonu sinirle çantasına koydu.

“Bitti artık, bu ben değilim,” dedi, “Bunu daha fazla kendime yapmayacağım.”

Dükkânın kapısı sesli bir şekilde kapandığında Ali cep telefonuna gelen mesajı açtı.

Bu sefer borcunu büyük amçan kapattı. Bir daha kumar oynarsan bırakmam ben sıkırım sana. Öde borcunu amcana! Baban.

“Harbi adamsın amcaların şahı”, dedi keyifle. Göz ucuyla arka tarafta oturan kızıl saçlıyı süzdü. Telefonda sinirli bir şekilde biriyle konuşuyordu. Tezgâha yöneldi.

“Emine Abla, versene şu çilekli olan miflöyden.”

Kısa boylu, en ufak hareketinde gıdısı oynayan, tombul kadın, “Milföy oğlum bunun adı, milföy, öğren artık şunu,” dedi.

“Miflöy işte, ben ne dedim.”

“Hay Laz kafa,” diyen kadın kestiği parçayı tabağa koyup Ali’ye uzattı.

“Bakıyorum keyfin yerine gelmiş, neydi öyle sabahtan beri suratın beş karış.”

“Geldi ablam geldi. Bu kalsın önce kahvesini götürüyüm, birini bekliyormuş.”

Emine kadına bakıp kıkırdadı.

“Bence kimse gelmeyecek götür istersen.”

“Abla böyle kadın bekletilir mi ya,” diyen Ali kahve fincanını ve milföyü alıp tepsiye koydu.

“Oğlum kadın senden yaşlı farkında mısın?”

“İyi ya Emine Abla daha iyi işte.”

Deniz elini kaldırdığında tezgâhtaki tepsiyi alan garsonu gördü. Aslında elini kaldırmasına gerek yoktu çünkü garson ona doğru geliyordu.

“Kalp kalbe karşıymış,” dedi garson gülerek, “ben de milf, miflöyünüzü getirdim.”

“Milföyüne de kalbine de” dedi Deniz sinirle, “Hesabı getir.”

Yazgını sev!

“Yaşamınızı tam anlamıyla yaşadınız mı? Yoksa yaşam mı sizi yaşadı? Siz mi seçtiniz? Yoksa o mu sizi seçti? Sevdiniz mi? Yoksa pişman mı oldunuz? Yaşamınızı tamamlayıp tamamlayamayacağınızı sorarken anlatmak istediğim buydu.”

İnsanın kendini anlaması mümkün müdür? Ya anlatması? Anlamanın ve anlaşılmanın yolu nedir peki?

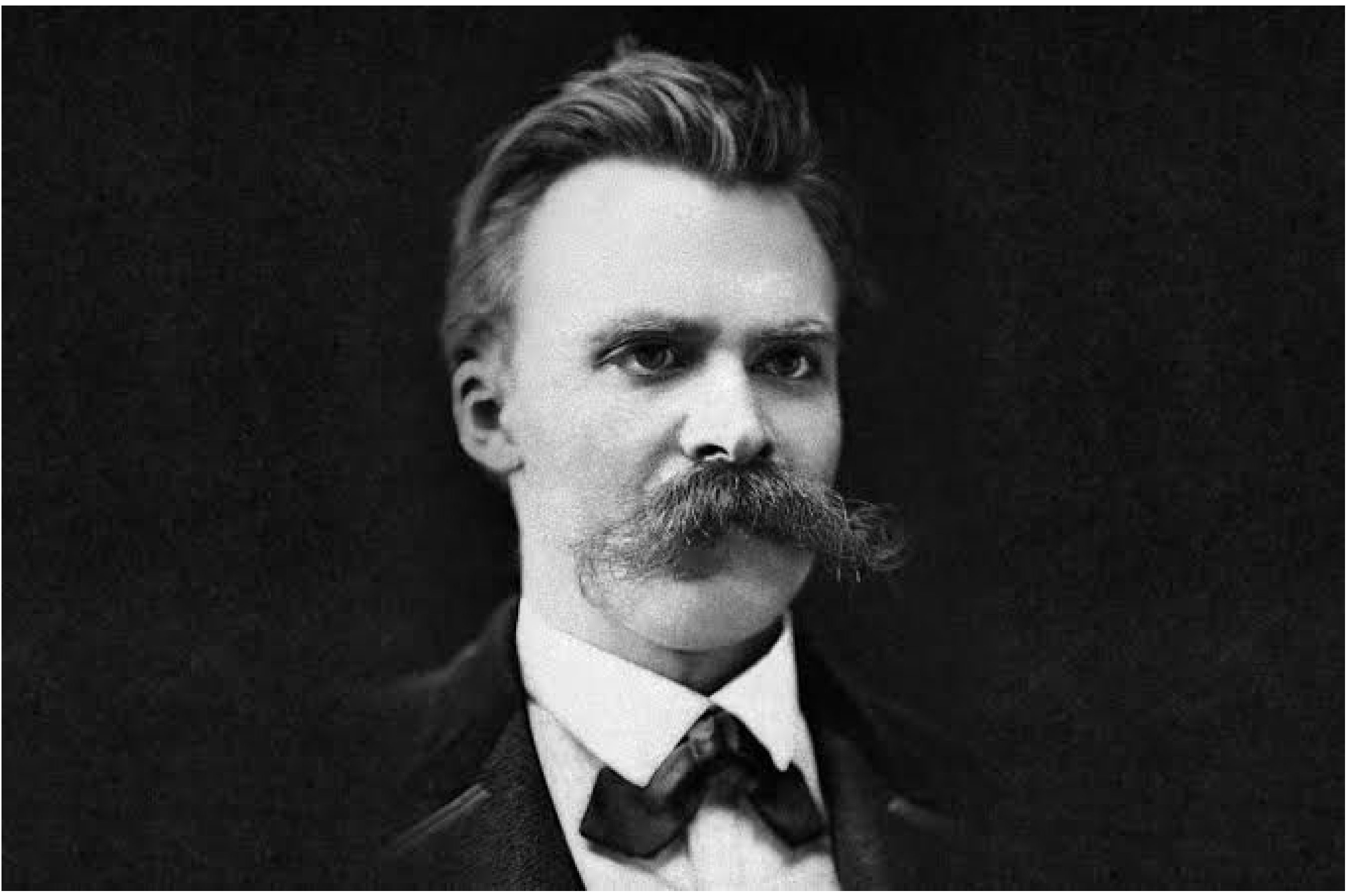
Nietzsche Ağladığında, 19. yüzyılın düşünce ve felsefe dünyasının yıldızlarını ağırlarken, gerçekte kurguyu iç içe geçirerek okuru heyecanlandırıyor. Romanın sonundaki yazarın notu ise gerçekte kurguyu bir cerrah titizliğiyle birbirinden ayırıyor. Aynı zamanda bu tarihi ve gerçek kişilerin hayatlarına da dokunuyor. Kendinizi Lou Salome-Nietzsche veya Lou Salome-Freud ilişkilerinin magazin boyutunu merak ederken buluyorsunuz...

1882 yılında büyük düşünür ve filozof Nietzsche dayanılmaz migren ataklarından dolayı müthiş teşhis yetenekleri ile ünlü Dr. Breuer'e başvurur. Aslında Viyana'ya ve Dr. Breuer'e gelmesine rağmen tedavi için ümitsiz ve neredeyse isteksizdir. Söz konusu kitapları ve fikirleri olunca saatlerce konuşabilen filozof hastalığı ve psikolojik kökeni ile ilgili sorular duyduğunda kendini iletişime kapatarak ya da konuyu değiştirerek konuşmaktan kaçınır. Breuer'in ısrarlı ikna çabaları sonucu kliniğe yatmayı kabul eden filozof, doktorla yaptığı anlaşma gereği psikanalizin temellerini atarlar.

Temelleri atılan yalnızca psikanaliz değil elbette –ve ne yazık ki-. Akademide bile pasif agresif tepkilerle başlayan Yahudi düşmanlığı, o yıllardan yarım yüzyıl kadar sonra Avrupa tarihinin en kanlı soykırımının sinyallerini veriyor.

Selva Ezgi Yücel

Breuer'in eski hastası ile eyleme geçmeden yaşadığı yasak aşk acısını paylaşmak ve Nietzsche'nin de bu yolla kendi hayatından örnekler vermesini sağlamak için bulduğu 'baca temizleme' seansları giderek ilkel bir psikanaliz hâlini alır. Doktor zaten bu işe gönüllü girdiği için onun analizi daha hızlı ilerlerken filozofu konuşturmak oldukça uzun sürer. Ama seansların her biri insan, din, felsefe konularında ufuk açan diyaloglardan oluştuğu için filozofun çözülmesi çok da mühim değildir.

“Rahatlık ve gerçek sorgulama arasında tercihinizi yapmak zorundasınız! Eğer bilimi seçerseniz, doğaüstü şeylerin teselli veren zincirlerinden kurtulmak isterseniz, eğer iddia ettiğiniz gibi inançlardan sakınıp, tanrısızlığı benimserseniz, o zaman inananların o küçük rahatlamalarının özlemini duyamazsınız! Tanrı'yı öldürürseniz, onun tapınağına sığınmaktan da vazgeçmek, orayı terk etmek zorundasınız.”

Bu arada romanda Lou Salome hariç diğer kadınların geri planda ve silik karakterler olarak betimlenmesini döneminin temayüllerine bağlarsak filozofun eli kırbaçlı Lou'ya, doktorun da en kibar ismiyle 'histerik' Bertha'ya âşık olması manidar. Filozofun Lou ile karşılaşana kadar mazbut bir hayat sürüp bütün deneyimsizliği ile eli kırbaçlı bir kadına çarpılıp altüst olmasında samimi bir hesapsızlık söz konusuyken, doktorun eşi Mathilde ile evlenip oldukça yüklü drahomasıyla maddi yüklerini hafifletmişken, 40 yaş endişeleri ile hastası Bertha'ya macera arayışı ile âşık olmasının samimiyetsizliği filozofla doktoru birbirinden ayıran önemli bir nokta. Satır aralarında yer yer göze çarpan filozofun kadın düşmanlığı ise ayrıntılı bir Nietzsche okuması yapılarak karar verilmesi gereken başka bir nokta. Son olarak, Nietzsche Ağladığında, edebiyatın psikoloji ve felsefe ile bazen paralel bazense birbirini kesen, birbirine dolaşan sarmal doğrular hâlinde ilerleyen olgular olduğuna dair gerçekçi bir eser. Buradan ilerlemek isteyenlere ise naçizane önerilerim: Viktor E. Frankl İnsanın Anlam Arayışı ve Joachim Köhler Nietzsche'nin Son Rüyası

KAYNAKÇA: Nietzsche Ağladığında, Ayrıntı Yayınları, 8. Basım: 2000, çeviri: Aysun Babacan

Psikolojik Gerçekçi Bir Yazar | Tennessee Williams

Fulya Çağlar

İnsan bilicinin gerçekliğini oluşturan tüm yaşanmışlıklar; tecrübeler, duygusal travmalar, tutkular, hayal kırıklıkları bireyi oluşturan ve eylemlerinin ardındaki gizli itici güçlerdir. Psikoloji insanı konu aldığından diğer tüm sanat dallarında olduğu gibi yazın sanatını da etkileyen bir alandır. Çünkü ruh ve zihin ikiciliği tüm sanat dallarının kaynağıdır. İnsanın bilinçli eylemleri, tepkileri ve çevresini anlamlandırma çabaları yaşamını oluşturan krizlerinin bütünüdür. Bu da yazar tarafından özümseyerek estetik ve lirik düzeyde şekle bürünerek yapıtların temelini oluşturur.

Ruh ve zihin ikiciliğini lirik bir anlatıma bürüyen gotik tarzın en önemli temsilcisi Tennessee Williams takma adıyla bilinen Thomas Lainer Williams 20. Yüzyılın en seçkin yazarları arasında yerini almıştır. Usta yazar yaşamının travmalarını, oyunlarında psikolojik gerçekçiliğin izleri olarak yansıtır. Alkolik bir baba, geçmişten kopamayan bir anne ve şizofren bir kardeş ile büyüyen yazar oyunlarının iskeletini bu ailevi travmaları oluşturur.

2. Dünya Savaşı sonrası yazarlarından olan Tennessee, insan ruhunun yıkıcılığını, kopuşunu, çaresizliğini oyunlarında ortaya koymuştur. İletişimsizlik ve parçalanmış yaşamların kadın ve erkek ilişkilerini nasıl etkilediğini, birbirine güvensiz ailelerin aldatmacalarını bir fotoğraf karesiymişçesine izleyenlerin önüne sunar. Bireyin kimliksizleşme sürecindeki yalnızlığı ve mutsuzluğunu sahnenin dışına çıkararak bir gerçekliğe dönüştürür. Tennessee'nin yaşamış olduğu geçmiş buhranları; yalnızlık, umutsuzluk, yetersizlik ve sevgisiz kalmış karakterler olarak hayat bulur. Yarattığı karakterlerde terk etmek zorunda kaldığı ailesi ve çaresizce kimsesiz bıraktığı hasta kardeşinin izlerini görürüz. 1945 yılında yazdığı "Sırça Hayvan Koleksiyonu" adlı oyununda geçmişini görmemizi sağlar. Parçalanmış bir ailenin yaşam öyküsüdür konusu, ancak yazardan izler taşır. Oyunun başkarakteri ve aynı zamanda evin oğlu olan Tom'un eskiden yaşadığı yere geri dönmesiyle başlar. Sahneler şimdiki zaman ve geçmiş zaman arasında geçişlerle gösterilir. 6 yıl evvel ailesini terk eden bir baba, bırakıp gitmesine rağmen duvardaki resim ile aslında oyunun hep içindedir. Babanın bırakıp gitmesi, annenin geçici işlerde çalışması ve evdeki sakat küçük kız kardeş ile tüm sorumluluk Tom'un üzerindedir. Savaş sonrası değişen dünyada insanların umutsuzluğu ve çaresizliğini karakterler üzerinde görürüz. Kendini bu yükü taşımaya hazır hissetmeyen Tom'un bu sorumluluk ile baş edemediğini ve babası gibi ailesini terk ettiğini oyunun en başında verir. Dönemin toplumsal koşulları ve bireylerin üzerindeki etkisini net bir çizgiyle belirtir.

Hemen ardından 1947 yılında yazdığı başarılı oyunlarından “İhtiras Tramvayı” geçmişin özlemi ile şimdinin gerçekliğinin çatışmasını ve sonunda da yaşanan bireysel yok oluşu farklı bir üslup ile anlatır. “Kızgın Damdaki Kedi” 1948 yılında yazdığı psikolojik gerçekçiliğin en başarılı oyunudur. Amerikan kapitalizminin eziciliğinin bireyler üzerindeki etkisini yoğun bir şekilde görmemizi sağlar.

Farklı bir üsluba sahip Tennessee'nin tüm oyunlarında yaşadığı dünya ile bir türlü uzlaşamayan ve bu dünyanın değişen kurallarına uyum sağlayamayan bireyler yer alır.

Alkol tutkunluğu, eş cinsellik, fetişizm ve cinselliğin değişik boyutları, şiddet en fazla değindiği konulardır. Karakterleri hem eylemi yapan hem de eylemin kurbanı olanlarından yaşadıkları çatışmalar daha gerçekçi ve serttir. Ruh ile beden, toplum ile birey, din ve dünyasal hazlar evrensel bir ikilem oluşturarak bireyi yıkıma götürür. Bu nedendir ki yarattığı tüm karakterler manidepresif'tir.

Büyük ve gotik dekorlar içinde yarattığı fantastik atmosfer ile sahne bir anda büyülü gerçekliğe dönüşür. Her hangi bir nesneyi sembolleştirerek farklı bir boyut katar; bir merdiven, koltuk değneği, sarı çiçekli bir elbise... Kendi yaşam biçimini sorgulayıp, toplumsal olaylar karşısında bireyleri gözlemleyerek psikolojik gerçekçiliğin en başarılı oyunlarının yazarına dönüşür.

• Taner Barlas'ın Kurguladığı, Rutkay Aziz'in yönettiği ve aynı zamanda bu iki usta oyuncununda rol aldığı İngiliz yazar George Orwell'in romanından uyarlanan 1984 - Büyük Gözaltı Seyirciyle buluşmaya devam ediyor!

• Dünya Okyanusya, Avrasya ve Doğu Asya olarak 3 rejimle yönetilseydi neler olurdu! Nasıl bir dünya, nasıl bir düzen olurdu!

• Toplum düzeninin sahneye taşındığı, oyun sonunda bir çok soru işareti bırakan '1984 - Büyük Gözaltı'

Gözen Esmer Gerçeğin Hükmü | Öykü

“Sanrı” bu kadarı da fazla “Öznelcilik kötü dosttur ve kötü dost insanı uçurumdan aşağıya götürür, bunu unutma”

Bu eski kitapçı kafayı yalanla bozmuştu. Dünyaya yalan diyen ozanlardan farklıydı. Onlar isyan ediyordu, ihtiyar kitapçı ise açıklamalar getiriyor, dipnotlar düşüyor, ciddi ciddi bu meseleye kafa yoruyordu. Hatta bir gün çağın adını falan koymuş sonra da isim babası olduğunu tescil ettirmek için notere başvurmuştu.

Yine bir gün akşamüstü uğramıştım bir kitap sormaya. En önemli dinleyicilerinden biri olduğum için bu fırsatı kaçırmamış ve beni bir hayli tutmuştu. Şöyle bir sohbet geçmişti aramızda:

“Her cümlemin başına bence, bana göre, fikrimce, kanaatimce gibi laflar getiriliyor ve her cümle hiçbir yargı belirtmeden bitiyor; olabilir, mümkündür... Kesin konuşmuyor hiç kimse. Bu değişimi anlamaya çalışmak ya da değişime şimdiden açık kapı bırakmak değil. Değil anlıyor musun, bu bütün imkânlardan faydalanmak, kasaba kurnazlığı, modern aptallık... Oysa cümle nedir, nedir cümle, nasıl kurulursa kurulsun mutlaka yargı belirtir. Nokta.”

“Ama sonuçta bir yorumcu değil mi insan, tek başına, yani kesin konuşmak imkânı var mıdır gerçek ya da gerçekler hakkında hem gerçeğin ne olduğunu biliyor muyuz? Her şey bir söylem sonuçta”

“Ah, ah!” diyordu, “Size ne öğretiyorlar bilmem ki?”

Tam devam edecekti ki bir ses onu engelledi, karısıydı bu. “Yine o psikolojik savaş saçmalıkları mı, sıkma çocuğu, bunaltıyorsun insanları.”

“Gerçekleri söylüyorum” dedi ihtiyar “Ve son nefesimde bile gerçekleri söyleyeceğim.” Bunu kurşuna dizilmek üzere olan bir Jakoben edasıyla söylemişti.

“Gerçekler” dedi kadın, güldü “Ben de söyleyeyim mi gerçekleri”

“Gerçekmiş, kime göre neye göre” gerçi sen ne anlarsın. “Senin dünyanın bu kadar işte, bu 50 metrekarelik dükkân, ha bir de yüzlerce kez anlatıp sıkılmadığın anıların... Doğru bir de onlar vardı.”

“Neysel” dedi ihtiyar, “Sen karışma sohbetimize, bak işine.” Sustu kadın, ama bu susmanın ataerkillikle kadın olmakla ilgisi yoktu, istese ağzının payını verirdi vermesine ancak ihtiyarın hakkı vardı, zaman değişmiş, doğruyla yanlış ayırt edilmez olmuştu. Hiç karışmadım, onlar şimdi didişirler sonra ihtiyar karısının sarkmış yanağından öper ve barışıklardı. Hayat arkadaşlarının arasına ancak ölüm girer.

Sazı tekrar eline aldı ihtiyar bu sefer uzun tutmadı, “Boş ver onun dediklerini, bak o kadar basitleşti ki bir şeye inanmak, artık psikolojik savaşa, söze, dil oyunlarına, sloganlara hatta retoriğe bile ihtiyaç kalmadı. Bir video, bağlamından kopartılmış bir resim yetiyor. Zaten kimse de yürekten inanmıyor, hep şakacıktan, hep oyun gereği.”

“Hayat bir oyun” dedim “hayatın varlığı belki de yalnız bir söylem”

“Peki, söyleyenler ve dinleyenler nerede?” dedi ihtiyar

“Bilmem, bu benim problemim değil”

Çıktım ama çıkarken gerçeğin hükmünün neden bu kadar geçersiz olduğunu düşündüm. Bir yandan ihtiyara hak veriyordum vermesine ancak bir yandan da söylemin gücü beni bundan alıkoyuyordu.

Kafamı çevirdim, neysel dedim, işimize bakalım ama çevremde olanlara daha dikkatle bakmaya karar vermiştim çünkü haklılığımı kanıtlamaya ihtiyacım vardı, neden bilmiyordum bunun ihtiyar kitapçıyla bir ilgisi yoktu benimle bir ilgisi vardı.

Senelerce söylem demiştim, biçim, biçimcilik, bir şeyin yapılaş biçiminin özden daha önemli olamayacağı. Hep bunları tartışmışım belki de estetik kaygıların yarattığı aşırıydı bu. Televizyonlarda, sosyal medyada, bütün yayın yapılan yerlerde, her şey ama her şey söylemdi. “ne söylediğin nasıl söylediğin”... Ne olduğun değil “nasıl görüldüğün”

Eskiden metalik olduğu için sevilmezdi hayat, şimdi ise plastik hatta plastik bile değil, maddesiz ya da anti madde.

Çıktım, çıkar çıkmaz, derin bir nefes aldım, evet yaşıyordum. Otobüs durağına doğru yürürken uğultular arasından gençlerin -ne de olsa ihtiyarlık yolunun yarısını geçmişim, bunu demeye hakkım var sanıyorum- konuşmalarına kulak misafiri oldum, gündemde olan bitenlerden bahsediyorlar, birbirlerinin bilgilerini yalanlıyorlardı. Fakat her ikisinin de tutarlı bir yöntemi yoktu. Kanıtlar hep sosyal medya üzerindendi. Biri ona video gösteriyor, diğeri de ona başka bir video gösteriyor. Diğeri bir yayıncının ulaştığı bilgileri söylüyor öbürü de diğeri başka bir yayıncının. Sürüp gidiyor. Boşuna... Bir diğeri aynı anda üç kızı düşündüğünü söylüyor yanındakine, öbürü sayısız flörtlerinden bahsediyor. Önce kızıyorum bu ahlaksızlığa sonra “Her şeye rağmen bir anlık heyecan da olsa güzeldir sevmek” diyorum, diyorum avunmak için.

Otobüs gelmeyince vazgeçtim beklemekten, yürüdüm. Bazen sokaklara karışmak, bulutların ağırlığını omzumda hissetmek, bilmem belki bir ıslık tutturmak, hatırlıyorum yaşıyorum.

Esnaflar biraz boşa çıkmış, kapı önünde geyik yapar, ustalar biraz kolaylamışlardır işi, daha eve dönüş yarışı başlamamıştır ama yine de neşe saçmıyor sokaklar. Jestler, mimikler hep taklit.

Hepsi birbirine algoritmadan düşen videoları gösterip durur. Gizlice kafelerde oturanlara bakıyorum, susuyorlar saatlerce. Yok mu hiç konuşacak bir şey, hani önce söz vardı? Kafenin önünde bir evsiz duruyor, kovuyorlar. Evsizlerin de hükmü yok biliyorum.

Sıkıldım. Ana caddeye çıkıp bir taksi çevirdim. İstikamet Kadirli. Burası şehrin sefaleti, tozu, dumanı, kanalizasyonu, dışavurumu.

Metal üst geçitler, ne eti sattığı belli olmayan dönerciler, geceleri birilerini boğazlama ihtimali çok yüksek olan berberler, gözleri daima şiş ve yürürken başı daima yerde kadınlar. Sonra dar yokuş ve yokuşun hem sağında hem solundaki evlerin pencerelerinin önüne asılmış çamaşırlar... Az daha yukarda yeni yapılan gri toplu konutlar. Umutsuz kadınlar, çaresiz çocuklar ve yazarların çok sevdiği “bıçkın” adamlar.

Simsiyah lüks iki araba. Kahvenin önüne çekmiş. Orta boylu göbekli bir adam. Terlemiş gömleğinin iki düğmesi açık. Bir şeyler anlatıyor ve bir şeyler imzalıyor. Gittim sordum kahveciye, tanırdı beni eskiden ama şimdi unutmuş yüzümü. Yine de hatırladığı kadarına karşılık söyledi, dönüşecekmiş buralar. Havuzlu ev vereceklermiş bize.”

“Kandırılıyorsunuz” demek istedim ancak durdu sözcükler. Bir şey, bir şey engelledi beni.

Karşıdan üstü başı yırtılmış bir delikanlı geliyor. Belli girmiş bir kavgaya, kim bilir ne uğruna.

İşte dedim kendi kendime, işte hükmü burada gerçeğin, buraya kadar” Karanlık çöküyordu artık, karbonatlı bir çay daha. Televizyonda maç var. “Hadi ulan” sesleri okey taşlarının sesine karışıyor. Kendimi dışarıya atıyorum. Boğuluyorum.

Bir çocuk gizlice arabaların tekerlerini kesiyor. Yüzü gözü kararmış kirden. Anneler çocuklarını çağırıyor, bağıra bağıra.

Dışarda demir sandalyenin üstünde otururken, ona rastlıyorum. Eski bir tanıdık. Dünyayı değiştirme konusunda hızlı koşup erken yorulanlardan. Şimdi “baba evinde”

Tanıyor beni, tanıyınca da mecbursun selam vermeye. “Ne oluyor mahallede” diyorum. “Sorma sorma hiç sorma” diyor, “Bu sefer döneceğiz köşeyi, sen de bırak bu filozof ayaklarını gel girelim emlak işine” Gülüyorum ona, gülerken de acıyorum bir yandan. Kimlere sırtımızı yaslamışız vaktiyle diye kendime. “Ben böyle” iyiyim diyorum ve soruyorum: “Demirci nerede?”

“Ne yapacaksın demirciyi?”

“İşim var” diyorum.

“Artık işini öbür dünyada görürsün, öldü” diyor.

Boğuluyorum ve boğulduğumu anladıkça daha çok boğuluyorum. Kadirli, vaktiyle tekkeleriyle meşhurdu buralar. Öyle bildiğiniz tekkelerden değil. Kabadayılardan, yeni yetmelerin, son kalan derviş takımının ruh bulduğu türden tekkeler.

Her neyse. Çıkıyorum Kadirli’den. Ali, köşeyi dönecek, Müjgân yine dayak yiyecek, en son hurda arabasını kumarda kaybeden Onur bu akşam kız kardeşini masaya koyacak ve kaybedecek salyangozcuya. Kız, salyangozcunun tuhaf evine en iyi ihtimalle gelin gidecek.

Demirci öldü. Ben hep gizli gizli onu gözlerdim. Çırağı olsam derdim, bir demire şekil vermek, ustalık budur. O günden beri insanın değiştiremeyeceği şey yok derdim kendi kendime ve o günden beri dünyada değişmeyecek bir şey yok. Bir gün sormuştum gerçekten de senin şekil veremeyeceğin bir madde var mı diye?

Vardır elbet, ben Allah değilim sonuçta demişti ama bu söz bile bir iddiayı taşıyordu. Ya gerçekten de şekil veremeyeceği bir madde yoksa?

Demirci, bir efsanesin sen, bir efsane tıpkı senden öncekiler gibi.

Bir taksi çevirdim, artık akşam oldu. Serseriler sarmaz ama ne olur ne olmaz. Hava nemli, kafam buğulu. Bulutların ağırlığı yine omzumda. Yarım ay çıkmış, bana bakıyor. Ya da ben öyle sanıyorum. “Geçmiş değil bugün gibi yaşıyorum hâlâ seni, sen benim hep yanımdasın, gündüzümde gecemdesin, yazılmasın çizilmesin, sen benim zavallı imgelerimsin”

Şehir merkezine döndüm, eve gitmek istemiyorum, ev neresi bilmiyorum. Hangi mekân, hangi poetika, hangi vazgeçilecek dünya, hangi ölüm. Bütün soyut sınırlar kalkmış gibi. Bir tarihti demirci, bu küçük şehrin tarihi de oydu. Yok.

Ertesi gün bir otelde uyandım, yanımda bir kadın ama aramızda bir aşk yoktu eminim. Kendimi kaybettiğim günlerden biri olarak yazılacak haneme. Neyse ki bu kez soyulmadık. Hemen kalktım, giyindim, kitapçının yolunu tuttum. Yolda yine aynı yüzler, aynı adımlar, hemen hemen aynı yerde, aynı kıyafetlerle, aynı jest ve mimiklerle -çoğu bıkkın- bekleyenler, yürüyenler. Fırından gelen aynı koku, eskimiş otobüslerin egzoz kokularına karışır, dünküyle ve bir önceki günle aynı saniyede çalınan kornalar. Kırmızı, sarı, yeşil, sonra tekrar sarı kırmızı yeşil, trafik lambaları... İşe gidenler gelenler, bankalara girip çıkanlar, kaldırımdan yayaları ezmek pahasına ayakkabı, elbise, yemek, telefon vs. taşıyan kuryeler. Motorlu Azrail diyordu nenenin biri onlara.

Sonra anlamsız sohbetler. Taklit gülüşler, sahte üzüntüler, yılgın omuz başları, güneş doğarken umutlu, güneş batarken kederli binalar, sonra değersizliği düşüncelerin.

Boşuna. Nihayet kitapçının sokağına gelebildim. Yanda bir tavukçu var karşıda postane. Postane binası çok eski fakat içini yenilediler, camlarının dışına da biraz boşluk, karton bulup oturuyor köylüler, sabah erkenden şehre iş görmeye biraz da pazar kurmaya gelirler.

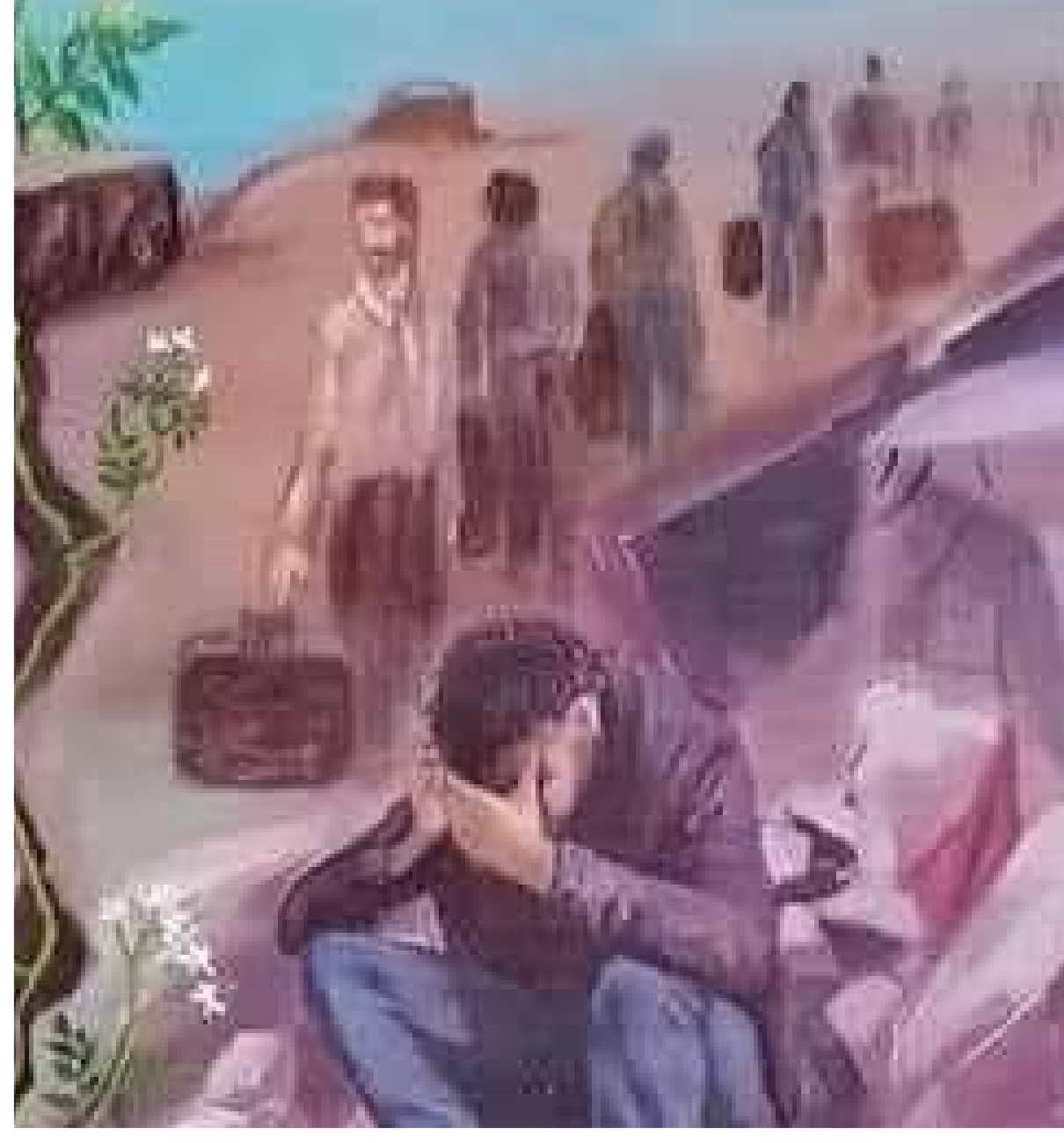
Fakat bugün sokak تنها. Baktım ve baktığımla kaldım, kitapçının kepenkleri inik.

Haklıydı, en başından beri

“Zaten kimse de yürekten inanmıyor, hep şakacıktan, hep oyun gereği.”

Haksızdı en başına kadar

“Hiçbir şey naylondan değildi o kadar.”

Burcu Karaca Güneşin Grisi

Umutlar yok oldular, öyle bir anda değil, yavaş yavaş toz altında sessizce

Hissedilmez!

Güneşin grisinde yok oldular sonra

Yağmur dağıldı tüm şehirlere

Ama gözyaşları kadar dolamadı evlere

Anlaşılmaz!

İnsanlara kadersiz hükümler ile renksiz uyku verdiler

Sonra üç harfli cellatlar çıktı kara tahta başına...

Tozlu tebeşirlerinin ağzından SUS, ACI, YAS döküldü

Konuşulmaz!

Şubat ayından geçenler

Saniyelerin saat olduğu şehirlerin reçetelerine

YARIN yazmaya başladılar

Anlat onlara çocuk

Oysa bu şehirlerde BUGÜN ölüm doğurdu

Gelecek "mışlar" ile anlatılıyor

Bilinmez!

Ama yine de ben umut ile nokta koyacağım çocuk

Çünkü sen hissedenden, anlayan, konuşan ve bilen olacaksın

Ve senin için tüm harfleri renkli bırakıyorum...

UNUTMA!

Munise BAYER
Yalnız Ölü | Öykü

Ambulansın arkasına takılıp geldim hastaneye, kim için geldiğimi bilmiyorum. Bekliyorum. Beni buraya getiren şey anlatmamın pek mümkün olmadığı bir yakınlık hissi. Uzaktan, yere yığılıverdiğini gördüğüm adamın görüntüsü bana öylesine tanış geldi ki ikinci bir ihtimali düşünmeden arabaya atlayıverdim. Acil servisteki ağır kokuyu solurken telaşla koşturanların bana çarpmalarına aldırmadan olduğum yerde endişe içinde dikiliyorum.

Biraz kaygı biraz da merak eklenince bekleyişime zaman geçirmek için etrafı incelemeye koyuluyorum. O sırada içi kıyafetlerle dolu mavi bir çöp torbası takılıyor gözüme, acil servisin hemen girişinde “kırmızı alan” yazan cam kapının tam yanında öylece duruyor. Kelebek gibi kanat çarpıyor sırtını dayadığı kapılar, umuda mı ölüme mi belirsiz. Tedirgin ayaklar, ucuz-pahalı hastane terlikleri, ren renk spor ayakkabılar gidip geliyor kapıların arasından. Ama o çöp torbası orada öylece bekliyor, onu kimse görmüyor. Kazara takılan, şöylesine bir tekme atan bile yok.

İçine birkaç kıyafet tikiştirilmiş, yan yatmış, ezilip büzölmüş yorgun torba. Üstünde topuğuna basılmış, eski kahverengi bir çift ayakkabı. Ayakkabının yarısı içeride. O kıyafetlerin orada öylece duruşu beni rahatsız, huzursuz ediyor. Acıyorum onlara. Zavallılık. Yoksulluk. Kimsesizlik. Hepsi hücum ediyor torbaya, torbadan sekip omuzlarıma.

Kapıda bekleyen kimse yok, sadece o yan yatmış torba. Terkedilmişlik kokuyor her yer. İçerideki bu adamın koskoca evrende tek bir düşüneni, bekleyeni, merak edeni yok. Varsa da şu an burada değilken ne önemi var, var oluşunun. Bunları düşündükçe olduğum yere iyice köklerimi salıyorum. Mutlaka bekleyeceğim. O yaşama aramda zavallı bir çöp torbasından geçen bir bağ var artık.

Kapıda bekleyen kimse yok, sadece o yan yatmış torba. Terkedilmişlik kokuyor her yer. İçerideki bu adamın koskoca evrende tek bir düşüneni, bekleyeni, merak edeni yok. Varsa da şu an burada değilken ne önemi var, var oluşunun. Bunları düşündükçe olduğum yere iyice köklerimi salıyorum. Mutlaka bekleyeceğim. O yaşamla aramda zavallı bir çöp torbasından geçen bir bağ var artık.

Yaşamdan ayrılmak son kez yaptığımız en önemli şeyse, bu önemli anda birileri yoksa yanımızda, yalnızsak eğer, öncesinde verilen kıymetin bir önemi kalır mı? Kimsesiz ölmek, belki de korktuğumuz yegâne şey. Bu yüzden tüm çaba, yanımızda birileri olsa diye.

Kapılar açılıp kapanırken nihayet açık olarak sabitleniyor, anlaşılın içeride bir şeyler durağanlaştı, bir sonuca varıldı. İyi ya da kötü. Heyecanlanıyorum. İçeride kaç yaşında, nasıl biri var, ya öldüyse? Hayatını ölesiye merak ederken bu olasılık beni sarsıyor. Düşüncelerimin arasında sedyenin tekerlerinin sesi geliyor, bir sürü insan konuşuyor, onca gürültüden seçip algıladığım “ex” kelimesi her şeye son noktasını koyuyor. Bu hayattan sıyrılmış cansız beden morga iniyor.

Sedye önümden geçerken bakmamak için çok mücadele etsem de bakıyorum, upuzun boyuyla, saç sakalı bembeyaz olmasına rağmen orta yaşlı bir adam gördüğüm. Kir, toz içinde. Kimsesizlik yüzünün çizgilerine yerleşmiş, koca bi’ dere yatağı. Birbirine karışan saç, sakalı bile örtememiş çizgileri. Nefesim bedenime ağır geliyor, ölümü soluyorum, acıyı. Orada cansız yatan adamın son andaki bekleyişinin cevapsız kalışının küskünlüğünü akıtıyorum içime. O an, orada yatan çok sevdiğim biriymiş gibi kaybedişin gerçekliğini hissediyorum, sanki onun tek yakını, her şeyi benmişim ama buna rağmen onu öylece ortada bırakıp gitmişim gibi. Sahici, karın boşluğumda dolanan bil’ suçluluk.

Sedyeyi asansör kapısının arkasında bırakınca gözüm yeniden çöp torbasına kayıyor, artık bir husumetimiz var onunla. Daha birkaç saat önce bir sahibi olan, sevilen, önemli olan bu kıyafetler öksüz, yetim kalıyor ortada. Artık ölen öldü, kurtulup gitti diyerek kıyafetlerin kimsesizliğine üzölmeye başlıyorum. Ne olacak şimdi bu kıyafetler? O torbanın benim sorumluluğumda olduğuna eminim, bırakıp gidemiyorum. Kıymetlimi biri alacak diye kaygılanmaya başlamışken elinde paspasla dolanan temizlik çalışanın gözlerinin ona doğru kaydığını görüyorum. Bıkkın bir haldeki çalışan tam torbaya uzanırken yanına yaklaşıyorum. Ne diyeceğimi düşünüp kıvranırken beni bir anda rahatlatan cümle dökölüyor ağzından. “ Abi, yakının galiba ölen adam, al bunlar kıyafetleri, bir de saati vardı kolunda hemen getireyim.” Hiç sesimi çıkarmıyorum, onca bekleyişten, yüzümdeki acı dolu ifadeden beni yakını sanması şaşırtıcı değil, işime de geliyor hani. Evet, onun en yakını benim, adını bile bilmeyen yakını. Belki hayatına dair bir şeyler öğrenirim diye sessizce bekliyorum.

Çok sürmeden elinde ‘siyah Casio’ ile geliyor çalışan, kordonu orijinal değil, metale çevrilmiş sonradan. Saati evirip çevirirken kordonun birbirine geçeceği yerde bir yazı görüyorum, zor okunuyor yazı. Ali. İsmi görünce elim ayağım titremeye başlıyor, yer ayaklarımın altından kayıyor. Ali. Ali’m.

Hastanedeki koku başımı döndürüyor. Karmakarışık hislerim, bekleyişim, sedyedeki o görüntü, geçmişim hepsi üzerime doğru koşuyor, terliyorum. Deliriyorum zannederken kafamda bir ışık yanıyor, gülümsüyorum. Ali'nin hayatının geride kalan birkaç parçasını, belki de hayatını, bir hışımla giyiyorum üzerime. Ayakkabıları tam olmuyor ama zaten topuklarına basıyorum. Kırmızı alandan koşarak yeşile doğru kaçıyorum şaşkın bakışların arasında.

Serhan Pakdemir Dünden Bugüne

Gün biter
Gecenin yarısına düşer sessizlik.
Cebimizde yarım kalmış gülüşler,
Heybemiz orta yerde.

Hep göç halindedir insan
Ya ayaklarıyla mekânlara
Ya bedeniyle toprağa

Kalem biter, kalem susar
Sessizliğe bürünür bütün çığlıklar
Saçlar siyah, evler siyah, kader siyah
Kefenler beyaz

Karanlıklar kazınıyor güneş uğruna
Ya kuşluk vakti, ya akşamüstü
Ya da seherin mahmurluğunda
Aşağıda ölüm, yukarıda açlık
Ölüm bir ihtimal, ama açlık kesin.

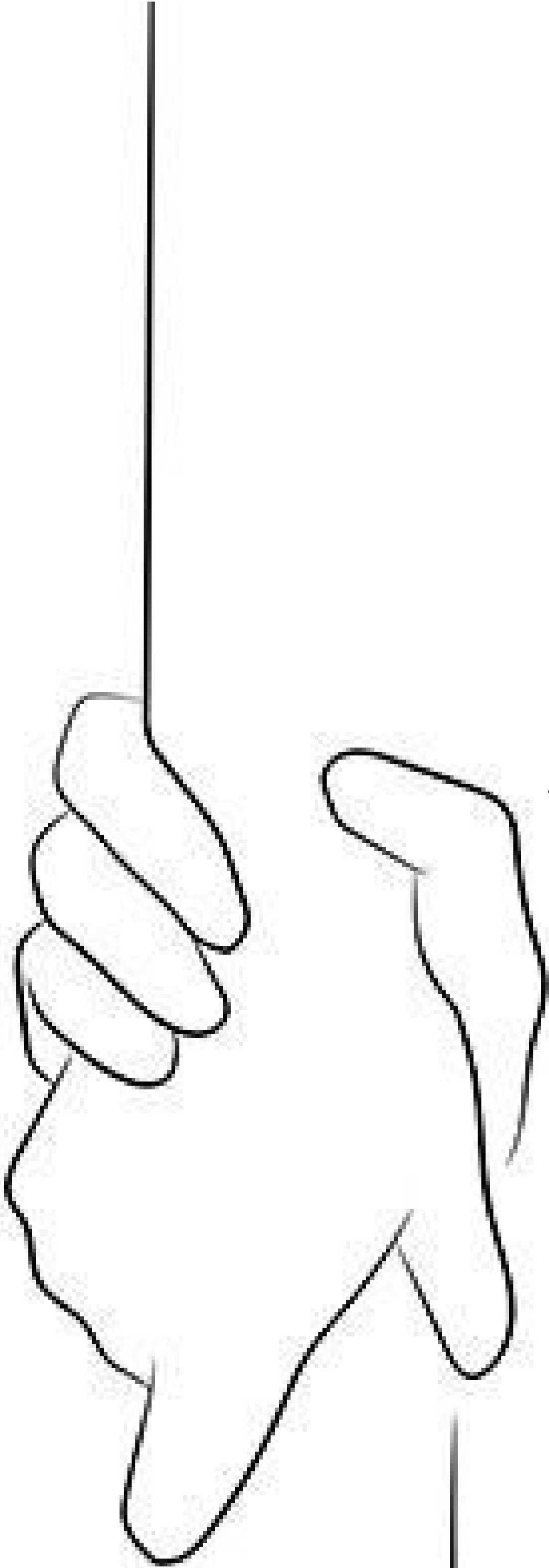
Geldim, geliyorum demez
Üç yüz bir cana
Fukara ölümü
Alın terine kömür karası değmişlere;
“Güzel öldüler!” arşta asılı

Ağaçların kökü kazındı
Kurudu dereler
Ve alevler sardı ormanlıkları

Fazladan istediğim yoktu
Ama yine de ucuz olsun ekmek,
Ve pahalı olsun insan hayatı.

Ateştim küle döndüm
Savurdu gök kubbe küllerimi
Yeryüzünden gökyüzüne.

Söyle çocuk
Dünden bugüne
Hala yangın yeri mi?

Talha Karaboğa Affet Beni | Öykü

Uzun zaman oldu. Çok sular aktı geçti. Şimdi geri dönüyorum. Çocukluğuma, anılarıma, sana. Biliyorum kızgınsın bana, ne desen haklısın. Vur, kır, söv, say ama affet. Onca geçen senenin hatırına, benim hatırıma. Toyluğuma ver de affet beni.

Geliyormuş. Ne yüzü var ki gelmeye. Utanmaz. Geldi mi yüzü de kızarmaz. Gelsin gelsin. Nah şu evden içeri buyur edersem namerdim. Etsem de enik gibi yatıracağım ayağımın dibinde. Paspas gibi ezeceğim. Orospu ne olacak. Bir sevda uğruna gittin. Gittin de ne oldu? Bak döndün işte kedi yavrusu gibi. Suçlusun sen. Günahkâr. Anama çekmiş işte. Onun gibi bir sevda uğruna. Cinsine tükürdüğüm! Bir babamız vardı bizim. Dağ gibi adamdı. Alır kollardı kanatları altında. Ne dağlığı kaldı ne kanadı. Senin yüzünden karıştı özüne! Gel gel de göstereyim sana bu dünyada cehennemi.

Biliyorum. Giderken hiç düşünmedim sizi. Kızgınsın. Hem de çok. Ama sevdim ben onu. Yüreğimde ve yüzümde acı izler bıraksa da sevdim işte. Pişman oldum sevdiğime köpekler gibi ama sevdim. Belli etmezdin ama. Sen de seviyordun onu. Sözlerinle söylemezdin ama gözlerin hep belli ederdi. Onunla her bulduğum an hep nefret dolu gözlerle baktın bana. Benim gibi bilmezdin de aşk konularını. Çekinirdin. Kaşlarını çatıp sorardın babam gibi. “Orospu mu olacaksın anam gibi?” Olmadım. Her şeyi yaptım ama onu olmadım. Namusuma söz getirmedi. Sırf bunun için bari affet beni.

Gittin. Gittin de ne oldu? Erdi mi başın göğe? Gittin o Ahmet’in peşinden bak ne geldi başına. Meşhur olacakmış. Şarkıcı olacakmış. Al gördün şanı şöhreti. Bir hayal uğruna gittiğin İstanbul’da pavyonda meze oldun millete. Bilmiyorum sanıyorsun değil mi? A benim yarım akıllı kardeşim! Uçurdu haberleri bana kuşlar uçurdu. Bizim buralar çalkalandı senin pavyon maceranla. A benim katil kardeşim! Babam da onlardan ötürü öldü. Yaaa! De bana hele erdin mi muradına? Hiç mi düşünmedin bizi? Gitmeseydin yaşayacaktı işte. Duracaktı başımızda. Aksiydi falan ama iyi adamdı. Kıymet bilmedin kıymet.

Şarkı söylemek ne zaman orospuluk olmuş ki? Söylesene. Bedenimi mi sattım üç kuruşa? O sevdiğin Ahmet var ya onu da teklif etti b Şarkı ana. “Yaşın geçti artık konsluğa mı çıksan” O zaman sordum işte kendime. “Sevdiğim adam bu mu? Uğruna evimi, babamı, ablamı terk ettiğim?” Vurdu dövdü sormadım. Bu lafı etti ya işte o soru onca sene sonra uyandırdı beni saf ve âşık uykumdan. İtiraz ettim. Olmaz dedim. Kalbimden sonra yüzümü de hasar içinde kaldı. O kodese ben hastaneye. Operasyon falan yapıldı ama kurtaramadım yüzümün yarısını. Ve işte buradayım Bindim şu iki kapılı uzun tenekeye. Varsın gelsin peşimden. Gerekirse bulup da alsın canımı. Yeter ki ablamı göreyim. Yeter ki af dileyim. Az kaldı otopara. Sahi gelir misin beni karşılamaya? Her şeyi geride bırakıp gelebilir misin?

Bir de sormaz mı otoparda karşılar mısın beni diye? Bizim saf Naciye'den bulmuş telefonumu arayıp da. Ah Naciye! Dilin kopsun kız. Ama geldim. Bekliyorum seni. Bir hayal uğruna gittiğin adam ne hale getirdi seni. Sizin yüzünüzden güvenmedim ben kimseye. Yalnız yapayalnız kaldım bu köyde. Ne eşim kaldı ne dostum.

Adımı çıkardın Deli Zeliha'ya. Bir Naciye var sohbet ettiğim. O da ahretliğim olduğu için. Dili kopasica Naciye. Saftır konuşur çok ama iyidir. Bilir kadir kıymetimi. Senden çok kardeşlik etti bana.

Geldim işte. Havasına suyuna hasret kaldığım memleketim. Bunca sene sonra kavuştum. Hadi gelmiş ol ablam. Gel. Koşarak gel. Onca olaydan kayıptan sonra gel sarıl bana. Kapat yaralarımı. Hadi. Ne olur burada ol.

Geldi işte. Fatma. Fingirdek Fatma. Ruha dönmüş ruha. Eser kalmamış deliliğinden. Bak işte. Ne hayaller ile gittin ne oldun. Ama... Bir dakika. Yüzü... Yüzü yanmış ya bu kızın... Ah be Fatma. Canım kardeşim. Ne hale gelmiş o yüzün. Ah be canım. Kuzum benim. Ne kadar kırgın olsam da, öfke dolu olsa da içim, böyle yara bere içinde gördüm ya seni. Nasıl kıyarım ben sana. Can parçam. Geliyorum kardeşim. Geliyorum onca acıya rağmen geliyorum. Yaramızı beraber satacağız. Geliyorum.

Kitabınızı Profesyonelce Düzenleyelim

Kurgu Editörlüğü: Öykü ve roman dosyalarınız için geliştirici editörlük hizmeti kapsamında metnelerinizin değerlendirilmesi yapılarak mantık hataları, anlatım bozuklukları, eksik/hatalı bilgilerin tespiti yapılarak metne bütünsellik ve akıcılık kazandırılması hedeflenir. Ayrıca redaksiyon ve son okuma aşamalarını içermektedir.

Çocuk Kitabı Editörlüğü: Çocuklar için yazdığınız eserlerinizin hedeflediğiniz yaş grubuna uygunluğu, kelime seçimlerinizin kontrolü, psikolojik unsurların üzerinden geçilmesi, cümlelerin sadeleştirilmesi ve eserlerinize akıcılık ve bütünsellik kazandırılırken imla düzenlemesinin de yapılmasını içerir.

Çeviri editörlüğü: İngilizce'den Türkçe'ye çevirdiğiniz tüm metneleriniz için çeviri doğruluğu, anlam/anlatım bozukluğu tespiti yapılarak özgün metne bağlı kalınmış ve bununla birlikte akıcı, bütünsel ve imla hatası içermeyen metinlere dönüşmeleri için çalışılır.

Alacağınız hizmete karar verebilmek ve nihai ücretlendirme için 45 dakikalık çevrim içi bir ön görüşme yapıyor ve yol haritasını birlikte çiziyoruz.

iletişim: info@yazi-yorum.net

